

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

بازنگری شده

دوره: کارشناسی ارشد ناپیوسته

رشته مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی (خاص)

گروه: علوم انسانی

نسخه بازنگری شده براساس نامه شماره ۹۶/۳۲۷ مورخ ۹۶/۰۷/۱۳

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بازنگری برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

رشته: مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

گروه: علوم انسانی

دوره: کارشناسی ارشد ناپیوسته

گرایش: -

ماده ۱- به استناد نامه شماره ۹۶/۳۲۷ مورخ ۹۶/۰۷/۱۳ دانشگاه معارف اسلامی، برنامه درسی بازنگری شده رشته مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی در مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته، دریافت شد.

ماده ۲- برنامه درسی بازنگری شده فوق از تاریخ تصویب، جایگزین برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته مدرسی معارف اسلامی با ۵ گرایش: ۱- مبنی نظری اسلامی، ۲- انقلاب اسلامی، ۳- اخلاق اسلامی، ۴- آشنایی با منابع اسلامی و ۵- تاریخ و تمدن اسلامی مصوب ۵۳۱ مورخ ۱۳۸۳/۱۰/۰۵ شورای عالی برنامه ریزی می باشد.

ماده ۳- برنامه درسی مذکور خاص دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی ای است که علاوه بر اخذ مجوز ایجاد رشته های مدرسی معارف اسلامی از دفتر گسترش آموزش عالی، از حوزه معاونت آموزشی و پژوهشی اساتید دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها نیز دارای مجوز پذیرش دانشجو می باشد و در سه فصل: مشخصات کلی، جدول واحد های درسی و سرفصل دروس تنظیم شده و برای اجرا ابلاغ می شود.

ماده ۴- این برنامه درسی از شروع سال تحصیلی ۱۳۹۷ به مدت ۵ سال قابل اجراست و پس از آن نیازمند بازنگری می باشد.

عبدالرحیم نوه ابراهیم

دبیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه معارف اسلامی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره کارشناسی ارشد

رشته «مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»

History of Islamic culture and civilization

دانشگاه معارف اسلامی

تابستان ۱۳۹۶

فصل اول:
مشخصات کلی برنامه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، بدون شک بزرگترین و مهم‌ترین رویداد قرن معاصر بوده است. این انقلاب با پشتوانه غنی مبانی نظری اسلامی و آموزه‌های شیعی، تغییرات شگرفی را در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... بوجود آورده است که تاکنون اندیشمندان بسیاری در دنیا، به بررسی و نظریه‌پردازی آن پرداخته و قدرت‌های جهانی نیز با صرف هزینه‌های هنگفت، درصدد مقابله آن در میان سایر ملت‌ها برآمده‌اند. از این‌رو دانشگاه معارف اسلامی در راستای تعمیق و گسترش آموزه‌های اسلامی به تأسیس رشته‌های مدرسی در حوزه دروس معارف اسلامی اقدام نموده است.

همچنین قرار گرفتن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مقطع کارشناسی کلیه رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور که از جمله اقدامات اساسی شورای عالی انقلاب فرهنگی است که به‌منظور توسعه و تعمیق باورها و اندیشه‌های دینی و انقلابی و تحوّل مثبت در رفتارهای فردی و اجتماعی نسل جوان دانشگاهی و مقابله آگاهانه با شبهات و تفکرات التقاطی صورت گرفته است، تأمین و حضور مدرّسان مؤمن، متخصص، متعهد و زمان‌شناس در کرسی تدریس دروس معارف اسلامی را بیش از پیش ضروری می‌نماید.

تاکنون گرایش «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» به‌عنوان یکی از گرایش‌های رشته مدرسی معارف اسلامی در مقطع تحصیلات تکمیلی، وجود داشته است. اما با گذشت ۱۱ سال از تصویب و اجرای این برنامه از سوی وزارت علوم، اکنون گرایش تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی با استفاده از تجربیات گذشته و بازنگری در عناوین و سرفصل‌های آن، به رشته «مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» تغییر یافته است.

برنامه کلی این رشته در مقطع کارشناسی ارشد با رعایت مقررات و ضوابط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بدین‌گونه است.

ب) اهداف کلی دوره

۱. تربیت مدرس برای تدریس دروس «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»، «تاریخ تحلیلی صدر اسلام» و «تاریخ امامت» در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور.
۲. تقویت و ارتقای سطح توانایی علمی و آموزشی داوطلبان تدریس دروس «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»، «تاریخ تحلیلی صدر اسلام» و «تاریخ امامت».
۳. تربیت فارغ‌التحصیلانی که بتوانند در رشته مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی ادامه تحصیل دهند.
۴. تربیت پژوهشگرانی که برای تحقیق در حوزه اندیشه و معارف اسلامی و موضوعات مرتبط با دروس معارف اسلامی به‌ویژه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، در مراکز علمی و پژوهشی به‌کار گرفته می‌شوند.

ج) اهمیت و ضرورت دوره

قرار گرفتن دروس معارف اسلامی در برنامه آموزشی مؤسسات آموزش عالی در مقطع کارشناسی، به‌منظور تعمیق باورها و آشنایی بیشتر دانشجویان کشور با معارف و آموزه‌های دینی، منابع اصیل اسلامی و چگونگی شکل‌گیری و به‌بار نشستن

انقلاب اسلامی صورت گرفته است. توسعه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی و به تبع آن، رشد چشمگیر تعداد دانشجویان در مقاطع آموزش عالی نیز سبب شده است تا حجم ساعات ارائه این دروس نیز به شدت افزایش یابد.

از سوی دیگر، رشد روزافزون سؤالات و شبهات نسل جوان دانشگاهی در حوزه باورهای دینی به‌ویژه مسائل مربوط به تاریخ اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی و نیز اشتیاق آنان به آگاهی عمیق و مستند در این حوزه‌ها، لزوم تقویت کیفی و توجه جدی به روزآمدی دروس و استادان معارف اسلامی را موجب شده است. از این رو، تأسیس رشته دانشگاهی «مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری برای تأمین و تربیت مدرسان متخصص و کارآمد، روشمند و آگاه به فضای دانشگاه و نیازهای نسل جوان در زمینه معارف اسلامی ضرورت می‌یابد.

د) تعداد و نوع واحدهای درسی دوره

واحدهای درسی رشته «مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» در مقطع کارشناسی ارشد بدین شرح است:

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
۱	دروس جبرانی	۲۴
۲	دروس اصلی (تخصصی)	۱۲
۳	دروس اختیاری	۱۶
۴	پایان‌نامه	۴
جمع واحدهای دوره		۵۶ واحد

ه) نقش، توانایی و شایستگی دانش‌آموختگان

دانش‌آموختگان این مقطع تحصیلی در رشته «مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» باید از توانایی‌های ذیل برخوردار باشند:

۱. تحقیق و پژوهش در حوزه‌های مطالعاتی مرتبط با تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی (تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تاریخ تحلیلی صدر اسلام و تاریخ امامت).
۲. تدریس دروس مرتبط با حوزه مطالعات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی (تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، تاریخ تحلیلی صدر اسلام و تاریخ امامت).

و) شرایط و ضوابط ورود به دوره

۱. داشتن مدرک سطح دو حوزوی یا اتمام پایه ده کتبی.
۲. قبولی در آزمون کتبی ورودی و مصاحبه شفاهی.
۳. دارا بودن شرایط عمومی مدرسی معارف اسلامی با تأیید معاونت آموزشی و پژوهشی استادان و دروس معارف اسلامی نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها.

(ز) مواد و ضرایب آزمون

ردیف	مواد آزمون	ضریب
۱	کلام اسلامی	۲
۲	ادبیات عرب	۲
۳	زبان انگلیسی	۱
۴	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۴
۵	تاریخ اسلام	۴
۶	تاریخ تشیع و امامان شیعه <small>علیهم السلام</small>	۳
۷	تاریخ اسلام در قرآن و نهج البلاغه	۳

فصل دوم:
جداول دروس دوره

دروس دوره «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی»

دروس جبرانی، اصلی (تخصصی) و اختیاری دوره مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، به شرح ذیل است:

الف) دروس جبرانی

پیش‌نیاز	ساعت			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
		۳۲	۳۲	۲	کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۱
		۳۲	۳۲	۲	جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی	۲
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تشیع: پیدایش و گسترش	۳
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تشکیلات و آموزش در اسلام و تشیع با تأکید بر آموزش در تشیع	۴
					تاریخ و ادوار امامان (۱) از امام علی (ع) تا امام صادق (ع) (با رویکرد فرهنگی و تمدنی)	۵
تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال چهارم هجری		۳۲	۳۲	۲	تاریخ اسلام در قرآن	۶
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	علل رکود و انحطاط تمدن اسلامی	۷
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تاریخ و تمدن اسلام و مستشرقان	۸
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	خدمات متقابل اسلام و ایران	۹
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	فلسفه تاریخ	۱۰
		۳۲	۳۲	۲	زبان عربی تخصصی	۱۱
		۳۲	۳۲	۲	روش‌شناسی تحقیق در تاریخ و تمدن	۱۲
	۱۶	۳۶۸	۳۸۴	۲۴	جمع	

ب) دروس اصلی (تخصصی)

پیش‌نیاز	ساعت			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال چهارم هجری	۱
تاریخ و ادوار امامان (۱) از امام علی (ع) تا امام صادق (ع) (با رویکرد فرهنگی و تمدنی)		۳۲	۳۲	۲	تاریخ و ادوار امامان (۲) از امام کاظم (ع) تا غیبت کبری امام زمان (ع) (با رویکرد فرهنگی و تمدنی)	۲

پیش‌نیاز	ساعت			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی	۳
تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تأثیر تمدن اسلامی بر غرب	۴
تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	شیعه و تمدن اسلامی	۵
روش‌شناسی تحقیق در تاریخ و تمدن	۱۶	۱۶	۳۲	۲	صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن	۶
	۱۶	۱۹۲	۱۹۲	۱۲	جمع	

ج) دروس اختیاری

پیش‌نیاز	ساعت			تعداد واحد	عنوان درس	کد درس
	عملی	نظری	جمع			
		۳۲	۳۲	۲	شناخت و نقد منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی*	۱
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی - فلسفه تاریخ		۳۲	۳۲	۲	فلسفه تمدن (با نگاهی به نظریات تمدنی و تمدن نوین اسلامی)	۲
کلیات فرهنگ و تمدن - تاریخ اسلام در قرآن		۳۲	۳۲	۲	فرهنگ و تمدن در قرآن و روایات اهل‌بیت (مبانی، اصول، روش، نگرش و..)	۳
کلیات فرهنگ و تمدن		۳۲	۳۲	۲	تاریخ اجتماعی مسلمانان در گستره تمدن اسلامی	۴
شیعه و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تاریخ فرهنگ و تمدن دولت‌های شیعی*	۵
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی		۳۲	۳۲	۲	تاریخ هنر، صنایع، معماری و شهرسازی	۶
کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی -		۳۲	۳۲	۲	تاریخ فرهنگ و تمدن از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری*	۷
تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال چهارم هجری		۳۲	۳۲	۲	تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان	۸
		۳۲	۳۲	۲	تاریخ فرق و مذاهب اسلامی	۹
					علوم حدیث و رجال و کاربرد آن در تاریخ	۱۰
					زبان خارجی تخصصی	۱۱
صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن	۳۲		۳۲	۲	کارگاه روش تدریس*	۱۲
		۳۲	۳۲	۲	مخاطب‌شناسی ارتباط با تاکید بر دوره جوانی*	۱۳
کارگاه روش تدریس		۳۲	۳۲	۲	کارورزی تدریس*	۱۴
	۳۲	۳۸۴	۴۱۶	۲۶	جمع	

تذکر: تمامی دانشجویان این دوره، موظف به انتخاب ۱۶ واحد از واحدهای اختیاری فوق هستند.

فصل سوم:
سرفصل‌های دروس

الف) دروس جبرانی
ب) دروس اصلی (تخصصی)
ج) دروس اختیاری

الف) سرفصل‌های دروس جبرانی

۱. کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی
۲. جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی
۳. تاریخ تشیع؛ پیدایش و گسترش
۴. تاریخ تشکیلات و آموزش در اسلام و تشیع با تأکید بر آموزش در تشیع
۵. تاریخ و ادوار امامان (۱) از امام علی علیه السلام تا امام صادق علیه السلام (با رویکرد فرهنگی و تمدنی)
۶. تاریخ اسلام در قرآن
۷. علل رکود و انحطاط تمدن اسلامی
۸. تاریخ و تمدن اسلام و مستشرقان
۹. خدمات متقابل اسلام و ایران
۱۰. فلسفه تاریخ
۱۱. زبان عربی تخصصی
۱۲. روش‌شناسی تحقیق در تاریخ و تمدن

۱. کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

A Historical outline of Islamic culture and civilization

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: مطالعه و شناخت مفاهیم، زمینه‌ها، عوامل پیدایش، اعتلا و انحطاط فرهنگ و تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. بعد از اتمام این درس، عوامل پیدایش، اعتلا و انحطاط تمدن را برشمارد.

۲. عوامل پیدایش، اعتلا و انحطاط تمدن اسلامی را تحلیل کند.

سرفصل‌های درس:

۱. تعاریف: تاریخ، فرهنگ و تمدن، رابطه فرهنگ و تمدن.
۲. عوامل پیدایش و گسترش، ارکان و شاخصه‌های عمومی تمدن.
۳. عوامل مؤثر در انحطاط تمدن‌ها.
۴. انواع تمدن‌ها (از قبیل: مرده و زنده، انسان‌محور و خدامحور، ابتدایی و پیشرفته، تمدن‌های باز و بسته، رودخانه‌ای و بارانی، قبل و بعد از اسلام).
۵. جایگاه تمدن‌های قبل از اسلام در تمدن اسلامی.
۶. محدوده تاریخی و جغرافیایی تمدن اسلامی و بیان نظریه‌های مختلف در شکل‌گیری تمدن اسلامی.
۷. بن‌مایه‌های قرآنی و حدیثی تمدن اسلامی.
۸. علل و عوامل پیدایش، گسترش و انحطاط تمدن اسلامی (علل درونی و بیرونی).
۹. ادوار تمدن اسلامی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. منابع اولیه تاریخی، مانند: تاریخ طبری، مسعودی و....
۲. جستاری نظری در باب تمدن، جمعی از نویسندگان.
۳. تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ، داریوش آشوری.
۴. فرهنگ پیرو و فرهنگ پیشرو، محمدتقی جعفری.
۵. نظریه‌های فرهنگ در قرن بیستم، حسین بشیریه.
۶. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی‌اکبر ولایتی.
۷. تاریخ تمدن، عبدالحسین آذرنگ.
۸. تاریخ تمدن، ویل دورانت.
۹. تاریخ تمدن، آرنولد جوزف توین‌بی.
۱۰. تمدن در بوته آزمایش، آرنولد جوزف توین‌بی.
۱۱. تاریخ جهان نو، رابرت روزول پالمر.
۱۲. سیر تمدن، رالف لیتتون.
۱۳. تاریخ تمدن، علی شریعتی.
۱۴. اسلام و تمدن اسلامی، آندره میکل.
۱۵. تاریخ تمدن، هنری لوکاس.
۱۶. تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان.
۱۷. تاریخ تمدن اسلام: بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی، علی‌اصغر حلبی.
۱۸. تاریخ تمدن اسلامی، میان محمد شریف، ترجمه خلیل خلیلیان.
۱۹. تمدن اسلامی، ژوزف بورلو، ترجمه اسدالله علوی.
۲۰. گستره تمدن اسلامی در قرن میانی، محمد مؤنس عوض، ترجمه عبدالله ناصری طاهری.
۲۱. سهم ایران در تمدن جهان، حمید نیر نوری.
۲۲. فرهنگ ایرانی و تأثیر آن در تمدن عرب و اسلام، محمد محمدی.
۲۳. کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین‌کوب.

۲۴. ریشه‌های ضعف و عقب‌ماندگی مسلمین، سمیح عاطف الزین، ترجمه محمود رجبی و محمدتقی کمالی‌نیا.
۲۵. ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمین، ابی‌الحسن علی بدوی.
۲۶. جنگ‌های صلیبی، رنه گروسه.
۲۷. علل و آثار جنگ‌های صلیبی، عبدالله ناصری طاهری.
۲۸. تاریخ مغول، عباس اقبال آشتیانی.
۲۹. تأثیر اسلام در اروپا، مونتگمری وات.
۳۰. فرهنگ اسلام در اروپا، زیگرید هونکه.
۳۱. نفوذ اسلام در اروپا در قرون وسطی، ابوالفضل عزتی.
۳۲. منابع فرهنگ اسلامی، میان محمد شریف.
۳۳. مجموعه مقالات اسلام و ایران: بررسی تاریخی، حسن حضرتی.

۲. جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی

Historical geography of Islamic lands

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: آشنایی با جغرافیای تاریخی سرزمین‌های اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. اصطلاحات رایج در دانش جغرافیا را تعریف کند.
۲. رابطه میان تاریخ و جغرافیا را توضیح دهد.
۳. جغرافیای تاریخی شهرها، قبائل و دولت‌ها در اعصار مختلف اسلامی را شرح دهد.
۴. مکاتب جغرافیایی در اسلام را توصیف کرده و تقسیم‌بندی‌های رایج آن را بیان کند.
۵. از روی نقشه، مکان‌های مختلف جغرافیایی را در جهان اسلام نشان دهد.

سرفصل‌های درس:

۱. بررسی مفهوم و تعاریف مختلف از جغرافیای تاریخی.
۲. مروری بر رابطه میان تاریخ و جغرافیا و فلسفه وجودی جغرافیای تاریخی.
۳. مروری بر منابع جغرافیایی و فرهنگ‌نامه‌های جغرافیایی به همراه شرح و نقد منابع.
۴. مروری بر اصطلاحات رایج در دانش جغرافیا.
۵. بیان مکاتب جغرافیانگاری تاریخی و ویژگی‌های آنها.
۶. جغرافیای تاریخی و سیاسی شهرها قبائل و دولت‌ها در دوره‌های مختلف اسلامی.
۷. جایگاه و کاربرد جغرافیای تاریخی در مطالعات تاریخی.
۸. توضیح و تشریح مکتب‌های نقشه‌نگاری در تاریخ.
۹. توضیح اصطلاحات رایج در دانش نقشه‌نگاری.
۱۰. بیان روش نقشه‌خوانی و شرح راهنمای نقشه‌های تاریخی.
۱۱. روش تحقیق در منابع جغرافیای تاریخی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. احسن التقاسیم فی معرفة الاقالیم، مقدسی.
۲. الاحاطة فی اخبار غرناطة، ابن خطیب.
۳. المسالك والممالك، ابن خرداذبه.
۴. سفرنامه، ابن بطوطه.
۵. سفرنامه، ابن جبیر.
۶. صورة الارض، ابن حوقل.
۷. فتوح البلدان، بلاذری.
۸. فتوح مصر و اخبارها، ابن عبدالحکم.
۹. کتاب الجغرافیا، علی بن موسی مغربی.
۱۰. نزهة المشتاق، ادریسی.
۱۱. معجم البلدان، یاقوت.
۱۲. البلدان، یعقوبی.
۱۳. تقویم البلدان، ابی الفداء.
۱۴. جهان‌نامه، محمد نجیب بکران.
۱۵. نزهة القلوب، مستوفی.
۱۶. مرصد الاطلاع علی اسماء الامکنة والبقاع، ابن عبد الحق بغدادی.
۱۷. ایران باستان، حسن پیرنیا.
۱۸. آثار اسلامی مکه و مدینه، رسول جعفریان.
۱۹. تاریخ سیاسی اسلام، حسن ابراهیم حسن.
۲۰. تاریخ سیسیل در دوره اسلامی، عزیزامد، ترجمه نقی لطفی و یاحقی.

۲۱. تاریخ عربستان و قوم عرب در اوان ظهور اسلام و قبل از آن، سید حسن تقی‌زاده.
۲۲. دانشنامه ایران و اسلام، زیر نظر یارشاطر.
۲۳. دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر حداد عادل.
۲۴. مبانی نقشه‌خوانی، مجتبی یمانی.
۲۵. نقشه‌خوانی، عباس جعفری.
۲۶. جغرافیای تاریخی کشورهای اسلامی، حسین قره‌چانلو.
۲۷. جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی: بین‌النهرین، ایران و آسیای مرکزی از زمان فتوحات مسلمین تا ایام تیمور، گای لسترنج، ترجمه محمود عرفان.
۲۸. جغرافیای تاریخی جهان اسلام در چهار قرن نخستین، موریس لومبارد.
۲۹. تاریخچه علم جغرافیا و تطورات آن در جهان اسلام، احمد مقبول و فرانتس گوستاو تشنر.
۳۰. اطلس شیعه، زیر نظر حجت‌الاسلام رسول جعفریان.
۳۱. اطلس جهان اسلام، حسین مؤنس.
۳۲. نرم افزار جغرافیای جهان اسلام (۲).

۳. تاریخ تشیع؛ پیدایش و گسترش

History of Shi'ism; Rise and development

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: آشنایی و شناخت با نحوه تکوین تشیع و سیر تاریخی آن، نقش جریان تشیع در دوران امامان شیعه علیهم‌السلام و پس از آن، آشنایی با دولت‌های شیعی و چالش‌های فراروی جریان تشیع.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

- با نظریات مختلف درباره پیدایش و تکوین تشیع آشنا باشد و بتواند این نظریات را نقد کند.
- سیر کلی روند گسترش تشیع را بیان کند.
- مهم‌ترین ویژگی‌های دولت‌های شیعی را برشمارد.

سرفصل‌های درس:

۱. نظریه‌های مختلف درباره پیدایش و تکوین تشیع (ظهور اعتقادی و ظهور تاریخی).
۲. شیعیان در عصر خلفای نخستین.
۳. شیعیان در عصر امامان علیهم‌السلام.
۴. شیعیان در قرون بعدی تا زمان حاضر.
۵. جغرافیای تشیع از ابتدا تا کنون.
۶. خاندان‌ها و حکومت‌های شیعی.
۷. قیام و جنبش‌های شیعی دوره اموی و عباسی.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. نهج البلاغه.
۲. الارشاد، شیخ مفید.
۳. اصل الشيعة و اصولها، كاشف الغطاء.
۴. تشیع در مسیر تاریخ، سید حسین محمد جعفری.
۵. الشيعة في موكب التاريخ، آیت الله جعفر سبحانی.
۶. بحوث في الملل والنحل، آیت الله سبحانی.
۷. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم، جاسم حسین.
۸. رجال کشی.
۹. رجال نجاشی.
۱۰. تشیع مولود طبیعی اسلام، سید محمدباقر صدر.
۱۱. مقاتل الطالبیین، ابوالفرج اصفهانی.
۱۲. تاریخ تشیع، زیر نظر سیداحمدرضا خضری.
۱۳. تشیع در تاریخ، سید احمدرضا خضری.
۱۴. سیری در سیره ائمه اطهار، مرتضی مطهری.
۱۵. حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان.
۱۶. تاریخ تشیع در ایران، رسول جعفریان.
۱۷. مجموعه مقالات تاریخ امامان معصوم علیهم السلام، یدالله حاجی زاده، محمدحسین دانشکیا، ج ۶ و ۷.
۱۸. جهان اسلام، مرتضی اسعدی.
۱۹. سرزمین اسلام، گلی زواره.
۲۰. مکتب در فرایند تکامل، سید حسین مدرسی طباطبایی.
۲۱. النزاع والنخاصم فی ما بین بنی امیه و بنی هاشم، مقریزی.
۲۲. جلوه تاریخ در شرح نهج البلاغه، ترجمه و تحشیه: محمود مهدوی دامغانی.
۲۳. دوره شکل گیری تشیع دوازده امامی، اندرو جی نیومن.
۲۴. تشیع، هانس هالم، ترجمه محمدتقی اکبری.
۲۵. جنبش های شیعی در اسلام، هاشم معروف حسنی.
۲۶. جهاد الشيعة في العصر العباسي الاول، سمیرا مختار اللیثی.
۲۷. امامان شیعه و جنبش های مکتبی، محمدتقی مدرسی.
۲۸. انسان دوپست و پنجاه ساله، رهبر انقلاب.
۲۹. تاریخ تشیع، غلامحسین محرمی.
۳۰. تشیع در تاریخ، سیداحمدرضا خضری.

۴. تاریخ تشکیلات و آموزش در اسلام با تأکید بر آموزش در تشیع

History of institutions in Islam and teaching in Islam with a focus on Shi'ism

نوع درس: اختیاری	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

اهداف درس: شناخت دانشجویان با ابعاد، ویژگی‌ها و سیر تحول، تکوین و تطور تشکیلات سیاسی، قضایی، اقتصادی و فرهنگی و جایگاه آموزش در اسلام، سیر تاریخی آموزش و پرورش در اسلام با تأکید بر نهادهای آموزشی اسلام به‌ویژه نهادهای آموزشی شیعه.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. ابعاد و ویژگی‌های تشکیلات (نیروی انسانی، ساختار، قوانین و مقررات، روابط سازمانی) را در اسلام بیان کند.
۲. انواع تشکیلات در تمدن اسلامی را بشناسد.
۳. سیر تحول تشکیلات در تمدن اسلامی را تحلیل نماید.
۴. اهمیت مراکز آموزشی در اسلام، نقش مهم مراکز آموزشی شیعه در تمدن اسلامی را بیان کند.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم (مشمتمل بر تعریف مفاهیم، معرفی منابع مطالعاتی و تحقیقاتی تشکیلات در اسلام، سیاست و حکومت و...).
۲. تشکیلات سیاسی (نیروی انسانی، ساختارها، قوانین و مقررات و روابط سازمانی میان تشکیلات سیاسی) با نگاهی به تحولات تشکیلات و تأثیر آنها در فراز و فرود تمدن اسلامی.
۳. تشکیلات اقتصادی (نیروی انسانی، ساختارها، قوانین و مقررات و روابط سازمانی میان تشکیلات اقتصادی) با نگاهی به تحولات تشکیلات و تأثیر آنها در فراز و فرود تمدن.
۴. تشکیلات قضایی (نیروی انسانی، ساختارها، قوانین و مقررات و روابط سازمانی میان تشکیلات قضایی) با نگاهی به تحولات تشکیلات و تأثیر آنها در فراز و فرود تمدن.
۵. تشکیلات فرهنگی (نیروی انسانی، ساختارها، قوانین و مقررات و روابط سازمانی میان تشکیلات فرهنگی) با نگاهی به تحولات تشکیلات و تأثیر آنها در فراز و فرود تمدن.
۶. نقش تعلیم و تربیت در پیدایی و شکوفایی علوم و در پیدایی و شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی.
۷. تعلیم و تربیت قبل از اسلام (پیشینه نهادهای آموزشی قبل از اسلام).
۸. بررسی امور ذیل در اسلام و تشیع: (جایگاه آموزش، سیر تحول آموزش، شیوه‌های تعلیم و تعلم، کارگزاران آموزش (نبی اعظم، امامان، استاد و...)). منابع مالی و اداری سازمان‌های آموزشی با تأکید بر وقف، مواد و کتاب‌های درسی.
۹. مراکز علمی و آموزشی در جهان اسلام از قرن اول تا کنون (مساجد و مشاهد، منازل دانشمندان، کاخ‌ها،

کتاب‌خانه‌ها، دارالعلم‌ها، مکتب‌خانه‌ها، مدارس، بیمارستان‌ها، مدارس طب و حوزه‌های علمیه).
۱۰. تأثیر نهاد آموزشی جهان اسلام بر غرب.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. مقدمه ابن خلدون، عبدالرحمن بن خلدون.
۲. کتاب الوزراء والکتاب، محمد بن عبدوس جهشیاری.
۳. الفخری فی آداب السلطانية، ابن طقطقی، تحقیق ممدوح حسن محمد.
۴. کتاب الولاة والقضاة، محمد بن یوسف کندی.
۵. الاحکام السلطانية، ابوالحسن علی بن محمد بن حبیب ماوردی بصری.
۶. المواعظ والاعتبار بذكر الخطط والآثار المعروف بالخطط المقریزيه، احمد بن علی مقریزی
۷. صیغ الاعشى فی صناعة الإنشاء، احمد بن علی قلقشندی.
۸. مثالب الوزیرین، ابوحيان توحیدی، به کوشش ابراهیم کیلانی.
۹. سیاست‌نامه، خواجه نظام‌الملک طوسی.
۱۰. نظام الحکم فی الاسلام، موسی محمد یوسف.
۱۱. التنظيمات الادارية فی الاسلام، جاهین محمد محمد.
۱۲. کتاب الوزراء، هلال بن محسن صابی.
۱۳. معالم القرابة فی الاحکام الحسبة، ابن‌اخوه.

۱۴. کتاب الخراج، ابویوسف.
۱۵. کتاب الخراج، یحیی بن آدم.
۱۶. کتاب الخراج و صنعة الكتابة، ابن قدامه.
۱۷. الاموال، ابو عبید.
۱۸. نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام، عبدالحی کتانی.
۱۹. تمدن اسلامی در عصر عباسیان، محمد کاظم مکی.
۲۰. نظام الحکم، ظافر القاسمی.
۲۱. نظام حکومت ایران در دوران اسلامی، غلامرضا ورهرام.
۲۲. نظام حکومت ایران در دوران اسلامی، مریم میراحمدی.
۲۳. اسلام و میانی قدرت، علی عبدالرزاق.
۲۴. خلیفه و سلطان و مختصری درباره برمکیان، بارتولد.
۲۵. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.
۲۶. النظم الاسلامیة، انوار الرفاعی.
۲۷. تاریخواره علوم، سیاست، دیوان و هنر در اسلام، انور الرفاعی.
۲۸. پژوهشی در تشکیلات دیوان اسلامی، هربرت بوسه، ترجمه غلامرضا ورهرام.
۲۹. اصناف در عصر عباسی، ترجمه هادی عالمزاده.
۳۰. تشکیلات در اسلام، سید جمال موسوی.
۳۱. تشکیلات در اسلام، محمدرضا شهیدی پاک.
۳۲. آداب تعلیم و تربیت، سید محمدباقر حجتی.
۳۳. تعلیم و تربیت در اسلام، مرتضی مطهری.
۳۴. اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، علی شریعتمداری.
۳۵. النظم التربوی فی الاسلام، باقر شریف قرشی.
۳۶. تاریخ التریبة عند الامامیة، عبدالله فیاض.
۳۷. تاریخ آموزش و پرورش در اسلام، احمد شلبی.
۳۸. آموزش و پرورش اسلامی، ابوالفضل عزتی.
۳۹. مدارس نظامیه و تاثیرات علمی و اجتماعی آن، نورالله کسائی.
۴۰. فرهنگ نهادهای آموزشی در ایران از روزگار باستان تا تأسیس دولت صفوی، نورالله کسائی.
۴۱. تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، عبدالرحیم غنیمه.
۴۲. تاریخ آموزش و پرورش در ایران قبل و بعد از اسلام، کمال درانی.
۴۳. دایرةالمعارف اسلام: مدخل‌های مربوط به آموزش و پرورش.

۴۴. مکتب‌ها و گرایش‌های تربیتی در تمدن اسلامی، ترجمه بهروز رفیعی.
۴۵. سیر آرای تربیتی در تمدن اسلامی، ماجد عرسان گیلانی، ترجمه بهروز رفیعی.
۴۶. آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن، علیرضا اعرافی.
۴۷. آموزش و دانش در ایران، ذبیح‌الله صفا.
۴۸. تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، ذبیح‌الله صفا.
۴۹. مبانی فلسفی آموزش و پرورش در ایران، فاطمه زیباکلام.
۵۰. شیعه و پایه‌گذاری علوم اسلامی، سید حسن صدر.
۵۱. بررسی متون طب شیعه در تاریخ پزشکی، حسن مجابی.
۵۲. علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر.

۵. تاریخ و ادوار امامان (۱) از امام علی (ع) تا امام صادق (ع)

(با رویکرد فرهنگی و تمدنی)

History and eras of holy Imams (1), from Imam Ali (pbuh) to Imam Sadiq (pbuh) with a cultural and civilizational approach

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی (تخصصی)
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت تاریخ زندگانی و سیره امامان معصوم تا امام صادق (ع) در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و خانوادگی (نقش و جایگاه امامان در فرهنگ و تمدن اسلامی) و مواضع ائمه در قبال عمده‌ترین تحولات و جریانات سیاسی - اجتماعی جهان اسلام.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. بعد از اتمام این درس نسبت به تاریخ زندگانی ائمه و سیره آنان آشنایی پیدا کند.
۲. مواضع ائمه را در قبال تحولات جامعه اسلامی تحلیل کند.
۳. نسبت به نقش و جایگاه ائمه در زمینه‌سازی و اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی شناخت یابد.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم: امامت، ولایت، وصایت، نص و...، ختم نبوت و ضرورت امامت، وظایف امام و...
۲. اوضاع سیاسی - اجتماعی عصر ائمه (ع).
۳. مواضع و اقدامات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی امامان (ع).
۴. نقش ائمه (ع) در زمینه‌سازی، رشد و اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی (تشویق به علم‌آموزی، ترویج کتابت، عدم تعصب، آزاداندیشی و...).
۵. نقش ائمه (ع) در رشد و پویایی علوم در تمدن اسلامی (گسترش علوم عقلی، توسعه علوم نقلی، ادبی و علوم طبیعی، نقش امامان (ع) در قلمرو عرفان).
۶. نقش امامان (ع) در شکل‌گیری مظاهر اداری، اقتصادی و معماری تمدن اسلامی.
۷. نقش امامان (ع) در گسترش اسلام و تشیع.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. قرآن کریم.

۲. نهج البلاغه.

۳. صحیفه سجادیه.

۴. الارشاد، شیخ مفید.

۵. تصحیح الاعتقاد، شیخ مفید.

۶. اعلام الوری باعلام الهدی، طبرسی.

۷. کشف الغمّة، علی بن عیسیٰ اربلی.

۸. مطالب السؤل فی مناقب آل الرسول، محمد بن طلحه شافعی.

۹. الفصول المهمة فی معرفة الائمة، علی بن محمد بن صباح مالکی.

۱۰. بصائر الدرجات، محمد بن الحسن الصفار.

۱۱. الکافی، کلینی.

۱۲. الامالی، شیخ طوسی.

۱۳. مقاتل الطالبیین، ابوالفرج اصفهانی.

۱۴. الشافی فی الامامة، سید مرتضیٰ.

۱۵. تاریخ الائمة، ابن ابی الثلج.

۱۶. تذکرة الخواصر، عبدالرحمن بن علی بن جوزی.

۱۷. مناقب آل ابی طالب، ابن شهر آشوب مازندرانی.

۱۸. الائمة الاثنی عشر، عادل ادیب.

۱۹. الائمة تنوع ادوار و وحدة هدف، سید محمدباقر صدر.

۲۰. امامان شیعه و جنبش‌های مکتبی، محمدتقی مدرس.
۲۱. جنبش‌های شیعی در تاریخ اسلام، هاشم معروف حسنی.
۲۲. اندیشه‌های امامیه، ابوالحسن رفیعی قزوینی.
۲۳. حیات سیاسی و فکری امامان شیعه، رسول جعفریان.
۲۴. الائمة الإثنا عشر أو الشذرات الذهبية في تراجم الأئمة الإثني عشر عند الإمامية، ابن طولون دمشقی.
۲۵. الامام الصادق و المذاهب الاربعة، اسد حيدر.
۲۶. تاريخ امامت، اصغر منتظر القائم.
۲۷. حیات فکری سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان.
۲۸. تاريخ امامان شیعه، حمید احمدی.
۲۹. تحلیلی از تاریخ تشیع و امامان، محمد نصیری.
۳۰. تاريخ اسلام در آثار شهید مطهری، ج ۲، سید سعید روحانی.
۳۱. تاريخ امامیه گذری بر ده قرن تاريخ سیاسی شیعیان دوازده امامی، مصطفی صادقی.
۳۲. اعیان الشیعة، محسن الامین.
۳۳. قیام‌های شیعی؛ ماهیت، سبک و شیوه‌های جلب اطاعت، ابوذر کرم‌اللهی.
۳۴. سیره معصومان، محمدحسین واثقی.
۳۵. نقش انمه در احیای دین، سید مرتضی عسکری.
۳۶. تاريخ اهل البيت، تحقیق محمدرضا حسینی جلالی.
۳۷. انسان ۲۵۰ ساله، آیت‌الله خامنه‌ای.
۳۸. امامت و رهبری، مرتضی مطهری.
۳۹. سبک زندگی اهل بیت، مجمع جهانی اهل بیت.

۶. تاریخ اسلام در قرآن

Islamic history in Quran

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: آشنایی و تحلیل رخداد‌های تاریخی صدر (دوره نبوی) بر اساس قرآن.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. آیات ناظر به تاریخ اسلام را توصیف و تفسیر کند.
۲. سنن الهی ناظر به این دسته وقایع را شناسایی نماید.
۳. تفاوت‌ها و شباهت‌های گزارش‌های قرآنی با منابع تاریخی در حوادث مشابه را توصیف نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. آشنایی اجمالی با آیات تاریخی قرآن در موضوع تاریخ اسلام.
 - آیات ناظر به وقایع مکه.
 - آیات ناظر به وقایع مدینه.
۲. تحلیل چند واقعه تاریخی صدر اسلام از منظر قرآن.
۳. سنن الهی جاری شده در وقایع مکه.
۴. سنن الهی جاری شده در وقایع مدینه.
۵. جایگاه تاریخ‌سازی خدا، انسان و....
۶. نگرش قرآن به تاریخ اسلام و ویژگی‌های نگرشی قرآن در این باره.
۷. آشنایی با روش قرآن در گزارش حوادث تاریخی و موضوع‌های مورد توجه قرآن در تاریخ اسلام.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ اسلام در قرآن، محمد اخوان.

۲. تاریخ اسلام از منظر قرآن، یعقوب جعفری.

۳. تفسیر المیزان، سید محمدحسین طباطبایی.

۴. پیامبران اولوالعزم به روایت قرآن کریم، عبدالحمید اسودی.

۵. تفسیر الکوثر، یعقوب جعفری.

۶. سیرة الرسول، محمد عزت دروزه.

۷. تاریخ در قرآن، عزت‌الله رادمنش.

۸. الدر المنثور فی تفسیر المأثور، جلال‌الدین سیوطی.

۹. الفرقان فی تفسیر القرآن بالقرآن، محمد صادقی تهرانی.

۱۰. سنت‌های تاریخ در قرآن، سید محمدباقر صدر.

۱۱. مجمع البیان فی تفسیر القرآن، فضل بن حسن طبرسی.

۱۲. التبیان فی تفسیر القرآن، محمد بن حسن طوسی.

۱۳. علل انحطاط تمدن‌ها از دیدگاه قرآن، احمدعلی قانع عزآبادی.

۱۴. بررسی تاریخی قصص قرآن، محمد بیومی مهران، ۴ جلدی، ترجمه محمد راستگو و مسعود انصاری.

۱۵. نگاهی دیگر به تاریخ در قرآن، محمدحسین دانش‌کیا.

۱۶. اسباب النزول، ابوالحسن علی بن احمد واحدی نیشابوری.

۱۷. موسوعة التاريخ الإسلامی، محمدهادی یوسفی غروی.

۱۸. تفسیر کاشف، سید محمدباقر حجتی کرمانی و عبدالکریم بی‌آزار شیرازی.

۷. علل رکورد و انحطاط تمدن اسلامی

Causes of the Lethargy and Decadence of Islamic Civilization

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت و تحلیل علل و عوامل درونی و بیرونی رکود و انحطاط تمدن اسلامی، نقد و ارزیابی نظریات اهداف رفتاری؛ در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. علل و عوامل گوناگون رکود و انحطاط تمدن اسلامی را دسته بندی کند.
۲. دیدگاه‌های متفکران اسلامی را در مورد رکود و انحطاط تمدن اسلامی طبقه بندی کند.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم:

- چیستی و مفهوم انحطاط و رکود تمدنی
- چیستی جبر تاریخی و جبر فلسفی انحطاط تمدنی
- انحطاط و رکود از منظر قرآن و روایات معصومان
- نظریات مختلف در باب انحطاط تمدن‌ها و تمدن اسلامی
- ادوار تاریخی رکود و انحطاط تمدن اسلامی، نظریات مختلف در این باب.
- تأثیر انحطاط تمدن اسلامی بر جهان آن روز و حیات بشری
- ۲. علل و عوامل درونی انحطاط تمدن اسلامی (دوره اول انحطاط تمدن اسلامی):
 - علل و عوامل فرهنگی، سیاسی، اقتصادی انحطاط تمدن اسلامی (عوامل انسانی و عوامل غیر انسانی).
- ۳. علل و عوامل بیرونی انحطاط تمدن اسلامی (دوره اول انحطاط تمدن اسلامی):
 - حمله مغول، جنگ‌های صلیبی و سقوط اندلس و تأثیرات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی آن بر انحطاط تمدن اسلامی.
- ۴. علل و عوامل درونی انحطاط تمدن اسلامی (دوره دوم انحطاط تمدن اسلامی):
 - علل و عوامل فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، آموزشی انحطاط تمدن اسلامی در دوره دوم (صفوی، گورکانیان هند، عثمانی).
- ۵. علل و عوامل بیرونی انحطاط تمدن اسلامی در دوره دوم:
 - تأثیرات فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و... استعمار بر انحطاط تمدن اسلامی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان.
۲. تاریخ اسلام و عرب، گوستاولوبون.
۳. تنوع و تعدد تمدن اسلامی، ف ون گرونباوم.
۴. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام منتز.
۵. تاریخ عرب، فلیپ حتی.
۶. اسلام و تمدن اسلامی، آندره میکال.
۷. تمدن اسلامی، ژوزف بورلو.
۸. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی اکبرولایتی.
۹. تمدن ایرانی - اسلامی از افول تا احیا، شعیب بهمن.
۱۰. تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی در جمود فرهنگی در اسلام، کلود کاهن.
۱۱. علل انحطاط مسلمین از دیدگاه شهید مطهری و دکتر شریعتی، الهی تبار، نشر معارف.
۱۲. چرا ایران عقب ماند و غرب پیشرفت، کاظم غلمداری.
۱۳. ما چرا ما شدیم، صادق زیبا کلام.
۱۴. علل انحطاط و فروپاشی عثمانی، عبدالله شهبازی.
۱۵. کندوکاوی در اوضاع جهان و انحطاط مسلمانان، ابو الحسن ندوی، مترجم: عبد الحکیم عثمانی، نشر احسان.

۱۶. علل و عوامل ضعف و انحطاط مسلمین در اندیشه‌های سیاسی و آرای اصلاحی سید جمال‌الدین اسدآبادی، سید احمد موثقی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
۱۷. طاعون و افول تمدن اسلامی، مایکل والترز دالس، مترجم: قربان بهزادیان نژاد، پژوهشکده تاریخ اسلام، ۱۳۹۵.
۱۸. راه ناهموار تمدن (هفت مقاله درباره تمدن)، ترجمان علوم اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۹. بررسی جامعه‌شناختی «نظری انحطاط» در نظریات ابن خلدون، سهیلا صادقی فسائی، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، تهران.
۲۰. دریغ است ایران که ویران شود، فرامرز رفیع پور، انتشارات شرکت سهامی انتشار، سال ۱۳۹۳.
۲۱. تاملی بر عقب‌ماندگی ما: نگاهی به کتاب «دباجه‌ای بر نظریه انحطاط ایران»، نوشته دکتر جواد طباطبایی، حسن قاضی‌مرادی، تهران.
۲۲. علل انحطاط و سقوط جوامع از دیدگاه قرآن، سید حسین رکن‌الدینی، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما.
۲۳. فلسفه اجتماع: مقالاتی درباره انحطاط و احیای جامعه غرب، والتر لیمن، محمود فخرداعی، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۹۵، تهران.
۲۴. یسرفت علم، بررسی عوامل رشد و انحطاط دانش در یونان باستان، تمدن اسلامی، قرون وسطی و غرب جدید با تاکید بر نقش دین، محسن عباس نژاد، بنیاد پژوهش‌های قرآنی حوزه و دانشگاه.
۲۵. عظمت و انحطاط اروپا، ای.جی.بی. تیلر..
۲۶. انحطاط و سقوط امپراطوری روم (سه جلدی)، ادوارد گیبون، فرنگیس شادمان (نمازی)، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۱-۱۳۷۰.

۸. تاریخ و تمدن اسلامی و مستشرقان

Islamic History and Civilizations and Orientalists

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

اهداف درس: آشنایی با شرق شناسان، پدیده شرق‌شناسی و نقد و بررسی تحلیلی مهم‌ترین شبهات مستشرقان درباره اسلام، تمدن اسلامی و شناخت رویکردهای مطالعاتی مستشرقان در ارتباط با تاریخ اسلام و تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. انگیزه‌ها و اهداف مستشرقان را درباره مطالعات تاریخ اسلام و تمدن اسلامی توصیف نماید.
۲. دیدگاه‌ها و رویکردهای گوناگون مستشرقان نسبت به تاریخ و تمدن اسلامی را طبقه‌بندی نماید.
۳. آثار و پیامدهای مطالعاتی مستشرقان را در جهان اسلام تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. تاریخ اسلام و مستشرقان:

- تعریف و تاریخچه پیدایش استشراق، اهداف استشراق و ضرورت بحث از آن.
- مکاتب و دوره‌های استشراق و اهداف آن.
- مشهورترین شرق‌شناسان و نقد و بررسی دیدگاه‌های آنان و نقد مهم‌ترین آثار آنان مثل دایره المعارف اسلام.
- مستشرقان و پیامبر اکرم (ص).
- مستشرقان و امامان شیعه.
- مراکز اصلی پژوهش درباره تاریخ اسلام در غرب.

۲. تمدن اسلامی و مستشرقان:

- مفهوم‌شناسی تمدن اسلامی از دیدگاه مستشرقان.
- پیشینه‌شناسی و منبع‌شناسی مطالعات تمدنی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی.
- دیدگاه‌شناسی مستشرقان در ارتباط با چیستی تمدن اسلامی.
- اهداف و انگیزه‌های مستشرقان در زمینه مطالعات تمدن اسلامی (اهداف علمی - معرفتی، اهداف تبشیری - دینی و اهداف سیاسی و استعماری).
- انواع فعالیت‌های مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی (تشکیل موسسات اسلام‌شناسی، گردآوری نسخ خطی، ترجمه آثار اسلامی به زبان‌های غربی، چاپ دایره‌المعارف‌ها و مجلات تاریخی - تمدنی اسلامی، همایش‌ها و کنگره‌های بین‌المللی در زمینه تمدن اسلامی).

- آثار و پیامدهای مطالعات تمدنی مستشرقان در زمینه تمدن اسلامی (آثار و پیامدهای معرفت شناختی و روش شناختی مستشرقان در جهان اسلام).
- روش‌شناسی مطالعات تمدنی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی (روش‌شناسی تاریخی و روش‌شناسی پدیدارشناسی مستشرقان در حوزه تمدن اسلامی).

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استاد محور.
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.
- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط.
- اینترنت.

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس.
- تحقیق پایانی.
- آزمون کتبی.

منابع پیشنهادی:

۱. الاسلام وشبهات المستشرقین، فواد کاظم مقدادی.
۲. سیرتاریخی و ارزیابی اندیشه شرق شناسی، محمود دسوقی، ترجمه افتخارزاده.
۳. شرق شناسی، ادوارد سعید.
۴. قرآن و مستشرقین، محمد حسن زمانی.
۵. المستشرقون، ترجمه نجیب العقیقی.
۶. تاریخ حرکت الاستشراق: الدراسات العربیه والاسلامیه فی اوروبا حتی بدایه القرن العشرين، یوهان فوک، نقله عن الالمانیه عمر لطفی العالم.
۷. خاورشناسی در روسیه و اروپا، واسیلی بارتولد.
۸. اسلام از نظر والتر، جواد حدیدی.

۹. مطالعات اسلامی در غرب، محسن الویری.
۱۰. مطالعات اسلامی در غرب انگلیسی زبان، مرتضی اسعدی.
۱۱. روش‌شناسی مطالعات اسلامی در غرب، ساشادینا.
۱۲. ویژگی‌های برجسته تاریخ فرهنگ اسلامی، بارون فون کریمبر.
۱۳. تاریخ و تمدن اسلامی، فرانچسکو گابریلی.
۱۴. تمدن اسلام و عرب، گوستا ولوبون فرانسوی.
۱۵. انتقال علوم یونانی به عالم اسلامی، دلیسی اولیری.
۱۶. سرچشمه‌های فرهنگ عربی، دلیسی اولیری.
۱۷. وحدت و تعدد در تمدن اسلامی، گوستا و فون گرونهام.
۱۸. تأثیر عوامل اقتصادی و اجتماعی در جمود فرهنگی در اسلام، کلود کاهن.
۱۹. تأثیر یونان بر اسلام، برتولد اشپولر.
۲۰. تمدن اسلامی، ژوزف بورلو.
۲۱. اسلام و تمدن اسلامی، آندره میکل.
۲۲. تاریخ عرب، فلیپ حتی.
۲۳. تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان.
۲۴. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.
۲۵. فرهنگ اسلام در اروپا، زیگرید هونکه.

۹. خدمات متقابل اسلام و ایران

Mutual Contributions of Islam and Iran

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت نسبت به:

۱. استفاده و بهره‌مندی ایرانیان از اسلام، فرهنگ و تمدن اسلامی
۲. همراهی و اقدامات ایرانیان در قرون مختلف در ارتقاء فرهنگ و تمدن اسلامی

اهداف رفتاری درس: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. اهم مواردی را که ایرانیان از اسلام و فرهنگ و تمدن اسلامی بهره‌مند شده‌اند را توضیح دهد.
۲. خدمات ایرانیان به نشر و گسترش اسلام، فرهنگ مسلمانان، تمدن اسلامی را تشریح نماید.
۳. به پرسش‌ها و شبهات مختلف پیرامون رابطه دو سویه اسلام و ایران پاسخ دهد.

سرفصل‌های درس:

۱. فرهنگ و تمدن ایرانیان قبل از اسلام (دوره ساسانیان)
 ۲. ایرانیان در قرآن و روایات
 ۳. تعامل ایرانیان با عرب مسلمان در فتوحات
 ۴. فتح تغلبی و قلبی و نتایج آن در فرهنگ و تمدن اسلامی
- جریان اسلامی شدن ایران
- استفاده ایرانیان از اسلام (تغییر، اصلاح، پرورش و تعمیق باورهای دینی، ارزش‌ها و رفتارها؛ آزادی‌های سیاسی
۵. فرهنگی و اجتماعی و...؛ ارتقاء سطح دانش و علم توده‌های مردم و...
 ۶. نقش ایرانیان در اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی (در نهضت ترجمه؛ گسترش علوم غیر اسلامی (پزشکی، نجوم، تاریخ و...); گسترش علوم اسلامی (تفسیر، حدیث، فقه و...); اعتلای هنر و معماری اسلامی)
 ۵. نقش ایرانیان در تشکیلات اداری عرب مسلمان و آسیب‌شناسی آن در تمدن اسلامی
 ۶. نقش ایرانیان در گسترش اسلام (شبه قاره هند، شرق دور، شمال آفریقا و اندلس)

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استاد محور.

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده.

- ارائه سمینار توسط دانشجویان.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مرتبط.

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیربه تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس.

- تحقیق پایانی.

- آزمون کتبی.

منابع پیشنهادی:

۱. خدمات متقابل اسلام و ایران، استاد شهید مرتضی مطهری
۲. دانش مسلمین، محمد رضا حکیمی
۳. اثر آفرینان زندگینامه نام آوران فرهنگی ایران از آغاز تا سال ۱۳۰۰ هجری شمسی: زیر نظر محمد رضا نصیری، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ایران، ۱۳۷۷ ش.
۴. ایران از آغاز تا اسلام: رومن گیرشمن، ترجمه محمد معین، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۷۹ ش.
۵. ایران در اسپانیا: نقش ایرانیان در تمدن و فرهنگ اسپانیای مسلمان، شجاع الدین شفا، ترجمه مهدی سمسار
۶. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی اکبر ولایتی
۷. تاریخ اجتماعی ایران: مرتضی راوندی (م. ۱۳۷۸ ق.)، تهران، امیر کبیر، ۱۳۵۷ ش.
۸. تاریخ ادبیات در ایران: ذبیح الله صفا، تهران، فردوس، ۱۳۷۸ ش.
۹. تاریخ ایران در قرون نخستین اسلامی: برتولد اشپولر، ترجمه: جواد فلاطوری و مریم میراحمدی، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۷۳ ش.
۱۰. تاریخ ایران کمبریج از آمدن سلجوقیان تا فروپاشی دولت ایلخانان: باسورث، لمبتون و باسانی و دیگران، ترجمه: انوشه، امیر کبیر، ۱۳۹۰ ش
۱۱. تاریخ برمکیان: سید صادق سجادی، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار، ۱۳۸۵ ش.
۱۲. تاریخ تمدن: ویل دورانت (م. ۱۹۸۱ م.)، ترجمه احمد آرام و دیگران، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۷۸ ش.
۱۳. تاریخ علم کلام و مذاهب اسلامی: علی محمد ولوی، تهران، بعثت، ۱۳۶۷ ش.
۱۴. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی علی اکبر عباسی
۱۵. تاریخ و فرهنگ ایران در دوران انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی: محمد مهدی ملایری، تهران، توس، ۱۳۷۹ ش.
۱۶. تمدن اسلامی در قرن چهارم، آدم متز

۱۷. تعامل اسلام و ایران در گستره تاریخ، به اهتمام هادی و کیلی، پژوهشگاه فرهنگ. معارف
۱۸. مجموعه مقالات اسلام و ایران، حسن حضرتی، نشر معارف
۱۹. مجموعه مقالات اسلام و ایران، حاجی زاده و دانش کیا، نشر معارف
۲۰. جهان ایرانی و ایران جهانی؛ ثلاثی، محسن؛ ج ۲، تهران: نشر مرکز، ۱۳۸۰.
۲۱. جهان تمدن نقش ایرانیان در تاریخ، عبد الرقیع حقیقت
۲۲. حضور ایرانیان در جهان اسلام، هوانسیان، ریچارد و صباغ، جرج،
۲۳. درآمدی بر تأثیر فرهنگ و تمدن ایران در جهان، عباس قدیانی
۲۴. رازبقای تمدن و فرهنگ ایرانی، حسینعلی ممتحن
۲۵. تاریخ ایران بعد از اسلام؛ زرین کوب، عبدالحسین.
۲۶. فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، هدایت الله ستوده
۲۷. فرهنگ و تمدن ایرانی اسلامی دکن در دوره بهمنیان،
۲۸. ایران در زمان ساسانیان؛ کرسین سن ترجمه: رشید یاسمی؛ تهران: ابن سینا، ۱۳۵۱.
۲۹. مقدمه ابن خلدون، عبد الرحمن بن خلدون
۳۰. نقش ایرانیان در تدوین و نشر حدیث، فاطمه السادات تهمانی
۳۱. نقش ایرانیان و تاجیکان در تاریخ و فرهنگ جهان، حق نظر، ترجمه مهین السادات صمدی-ایران، هویت، ملیت، قومیت، معی از نویسندگان
۳۲. نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام، علی اکبر ولایتی
۳۳. سرگذشت شعر در ایران، علی اصغر سیدآبادی
۳۴. فتوح(مقاله)، استاد آینه وند

۱۰. فلسفه تاریخ

Philosophy of history

نوع درس: جبرانی	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش‌نیاز: ندارد

اهداف درس: شناخت مفاهیم ومسائل فلسفه تاریخ و کاربرد آن در علم تاریخ و تحلیل‌های تاریخی با رویکرد قرآنی.

اهداف رفتاری درس: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. نسبت به مفاهیم ومسائل اساسی فلسفه تاریخ شناخت پیدا کند.

۲. ارتباط فلسفه تاریخ با علم تاریخ را بداند.

۳. مکاتب مختلف فلسفه تاریخ را طبقه بندی کند.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم درس:

الف) فلسفه نظری تاریخ:

- تعریف موضوع، مسائل وهدف فلسفه نظری تاریخ.

- تمایز فلسفه نظری تاریخ با فلسفه علم تاریخ.

- جایگاه فلسفه تاریخ در طبقات علوم و معرفت‌شناسی و رابطه آن با علم تاریخ.

۲. تاریخ اجمالی فلسفه نظری تاریخ در جهان غرب و جهان اسلام.

۳. مساله‌های فلسفه نظری تاریخ:

- قانون مندی تاریخ و انواع قانون تاریخی.

- حرکت تاریخ و مدل‌های حرکت تاریخ.

- تکامل تاریخی و پدیده‌های تاریخی.

- پایان تاریخ.

- جبر تاریخی، قانون تاریخی و اراده انسان.

۴. بررسی دیدگاه‌ها و مکاتب فلسفه نظری تاریخ در جهان اسلام و جهان غرب.

۵. روش‌شناسی و نظریه‌شناسی در فلسفه نظری تاریخ (مکاتب اثبات‌گرایی، تفسیر‌گرایی و انتقاد‌گرایی...).

ب) فلسفه علم تاریخ:

۱. تعریف موضوع، مسائل وهدف فلسفه علم تاریخ.

۲. تاریخ اجمالی فلسفه علم تاریخ در غرب و جهان اسلام.

۳. مساله‌های فلسفه علم تاریخ:

- عینیت تاریخی و علم تاریخ.

- تبیین تاریخی و انواع آن در علم تاریخ.
- تعامل علم تاریخ با علوم همگون.
- معرفت تاریخی و علم تاریخ، روش‌شناسی مطالعات تاریخی، تحلیل تاریخی و علم تاریخ و نظریه تاریخی و علم تاریخ.
- ۴. بررسی دیدگاه‌ها و مکاتب فلسفه علم تاریخ در جهان اسلام و جهان غرب.
- ۵. روش‌شناسی و نظریه‌شناسی در فلسفه علم تاریخ (مکاتب اثبات‌گرایی، تفسیرگرایی و انتقادگرایی...).

ج) سنت‌های تاریخی در قرآن:

۱. مفهوم‌شناسی سنت و سنت‌های تاریخی در قرآن.
۲. ساختار سنت‌های تاریخی در قرآن.
۳. ویژگی‌های سنت‌های تاریخی در قرآن.
۴. شکل قضیه‌ای سنت‌های تاریخی در قرآن.
۵. ادوار تاریخی در قرآن.
۶. تکامل تاریخی و پایان تاریخ از دیدگاه قرآن.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. مقدمه ابن خلدون.
۲. فلسفه تاریخ، شهید مطهری.

۳. جامعه و تاریخ در قرآن، مصباح یزدی.
۴. سنت‌های تاریخی و فلسفه تاریخ در قرآن، شهید صدر.
۵. شکل جهان تاریخی در علوم انسانی، ویلهلم دیلتای.
۶. دانش هرمنوتیک و مطالعات تاریخ، ویلهلم دیلتای.
۷. مفهوم کلی تاریخ، رابین کالینگوود.
۸. اصول تاریخ، رابین کالینگوود.
۹. درآمدی بر فلسفه تاریخ، مایکل استنفورد.
۱۰. درآمدی بر تاریخ پژوهی، مایکل استنفورد.
۱۱. مقدمه ای بر فلسفه تاریخ، ویلیام والش.
۱۲. تاریخ چیست، ای. اچ. کار.
۱۳. فلسفه تاریخ، روش‌شناسی و تاریخ نگاری، حسین علی نوذری.
۱۴. فلسفه تاریخ، پل ادواردز.
۱۵. بنیادهای علم تاریخ، سی. بی. مکالا.
۱۶. فلسفه نظری تاریخ و فلسفه علم تاریخ، عبدالکریم سروش.
۱۷. تاریخ در ترازو، عبدالحسین زرین کوب.
۱۸. مورخ و تاریخ، آرنولد جوزف توین بی.
۱۹. بازاندیشی تاریخ، کیت جنکینز.
۲۰. رساله ای در تاریخ، بابک احمدی.
۲۱. تبیین در علوم اجتماعی، دانیل لیتل.
۲۲. تاریخ چیست و چرا، بوری سائگیت.
۲۳. درس گفتارهای فلسفه تاریخ، عباس زریاب خویی.
۲۴. فلسفه انتقادی تاریخ، ابوالفضل رضوی.
۲۵. فلسفه علوم اجتماعی، آلن راین.
۲۶. درس‌هایی در فلسفه علم الاجتماع، سروش.
۲۷. مبانی علم تاریخ، حسین مفتخری.
۲۸. تاریخ و نظریه اجتماعی، پیتربرک.
۲۹. تاریخ فرهنگی چیست، پیتربرک.
۳۰. تاریخ نگاری اسلامی، رابینسون.

۳۱. تاریخ نگاری در قرن بیستم، گئورگ ایگرس.
۳۲. زمان و تاریخ، رضوان سلیم.
۳۳. پیش و روش در جامعه‌شناسی تاریخی، تدا اسکاچ پل.
۳۴. تاریخ نگاری و جامعه‌شناسی تاریخی، همیلتون ورنندال کولینز.
۳۵. تاریخ و همکاری‌های میان رشته‌ای، به کوشش داریوش رحمانیان.
۳۶. مکتب‌های تاریخی و تجدگرای تاریخی، عزت‌الله رادمنش.
۳۷. واقع‌گرایی ابن خلدون، ناصف نصار.
۳۸. تاملاتی در علم تاریخ و تاریخ نگاری اسلامی، حسن حضرتی.
۳۹. فلسفه تاریخ ابن خلدون، محسن مهدی.
۴۰. فلسفه نظری تاریخ، مجید کافی.
۴۱. نظریه‌های جامعه‌شناسی و فلسفه‌های نوین تاریخ، پی‌تی ریم سوروکین.
۴۲. عقل در تاریخ، هگل.

۱۱. زبان عربی تخصصی

Specialized Arabic

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: ایجاد مهارت در ترجمه و مهارت افزایی دانشجویان در بهره‌برداری از منابع عربی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. متون و منابع عربی متقدم و متأخر را به‌طور نسبی بخواند.
۲. از فنون ترجمه در برگردان متون عربی استفاده کند.
۳. از قاموس و فرهنگ‌های لغات عربی استفاده کند.

سرفصل‌های درس:

۱. معرفی فرهنگ‌های لغت با تأکید بر فرهنگ‌نامه‌های حاوی لغات تاریخی و لغات تاریخی در ادبیات معاصر.
۲. بیان کلیات شیوه و فنون ترجمه.
۳. قرائت فرامین و منشورها و اسناد تاریخی.
۴. قرائت و تبیین نکات نگارشی و ادبی گزیده‌ای از منابع متقدم مانند: سیره ابن‌هشام، وقعة الصفین، الغارات، جمهرة انساب العرب ابن‌حزم اندلسی، اخبار الطوال دینوری، الجمل شیخ مفید، تاریخ طبری، تاریخ یعقوبی، مروج الذهب، فتوح البلدان بلاذری و مانند آن. و متأخر مانند: الإمام الصادق والمذاهب الأربعة اسد حیدر؛ اهل‌البیت تنوع ادوار و وحدة هدف شهید سید محمدباقر صدر.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- کارگاه.

ابزارهای کمک آموزشی:

- رایانه و نرم‌افزارهای زبان عربی (شاهد و تعلم).
- نرم‌افزارهای تعلیم اللغة العربية لغیر الناطقین بها.

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- تحقیق پایانی

- ارزیابی شرکت در کارگاه

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری، ترجمه ابوالقاسم پاینده.

۲. منتخب النصوص التاريخية و الجغرافية، سید نورالله کسایب.

۳. مروج الذهب، علی بن حسین مسعودی.

۴. وقعة الصفین، نصر بن مزاحم منقری.

۵. المقتضب من کتاب جمهرة النسب، حسن ناجی.

۱۲. روش‌شناسی تحقیق در تاریخ و تمدن

Methodology of investigation in history and civilization

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری - عملی

اهداف درس: شناخت و تحلیل روش‌های تحقیق در مطالعات تاریخی و تمدنی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. با اصول و فنون روش‌های تحقیق در تاریخ و تمدن آشنا شود.
۲. مکاتب مختلف روش‌های تحقیق تاریخی و تمدنی را بشناسد.
۳. اصول و فنون روش‌های تحقیق را در مطالعات تاریخی و تمدنی به کار گیرد.

سرفصل‌های درس:

۱. مبانی و مفاهیم روش تحقیق و روش تحقیق تاریخی:
 - هستی‌شناسی تحقیق علمی.
 - معرفت‌شناسی تحقیق علمی.
 - روش‌شناسی تحقیق علمی.
 - روش تحقیق علمی.
۲. فرآیند تحقیق علمی و مراحل اساسی یک تحقیق علمی.
۳. رویکردهای تحقیق علمی (رویکرد کمی و کیفی در تحقیق بر مبنای پارادایم‌های اثبات‌گرایی، تفسیرگرایی و انتقادیگرایی).
۴. استراتژی‌های تحقیق علمی (استراتژی استقرایی و استراتژی قیاسی در تحقیق علمی).
۵. چپستی و ماهیت روش تحقیق تاریخی و روش تحقیق در مطالعات تمدنی.
۶. ویژگی‌های روش تحقیق تاریخی و روش تحقیق تمدنی.
۷. فرآیند روش تحقیق تاریخی و روش تحقیق در مطالعات تمدنی به لحاظ توصیفی و تحلیلی بودن.
۸. انواع اطلاعات در منابع تاریخی و تمدنی (واقعیت تاریخی، استنباط تاریخی و عقیده تاریخی).
۹. انواع منابع تاریخی (منابع معرفتی و غیر معرفتی تاریخ).
۱۰. نقد و انواع نقد در مطالعات تاریخی و تمدنی (نقد درونی و بیرونی در مطالعات تاریخی و تمدنی).
۱۱. اجتهاد تاریخی و انواع اجتهاد تاریخی در مطالعات تاریخی و تمدنی (اجتهاد ایجابی و سلبی در مطالعات تاریخی).

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. روش‌های پژوهش در تاریخ (چهارجلدی)، زیر نظر شارل ساماران.
۲. تاریخ در ترازو، عبدالحسین زرین کوب.
۳. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، ریمون کیوی.
۴. روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (سه جلدی)، باقر ساروخانی.
۵. روش تحقیق با تأکید بر جنبه کاربردی، مهدی ساده.
۶. طراحی پژوهش‌های اجتماعی، نورمن بلیکی.
۷. پارادایم‌های تحقیق در علوم انسانی، نورمن بلیکی.
۸. فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی، محمدتقی ایمان.
۹. روش‌شناسی تحقیقات کیفی، محمدتقی ایمان.
۱۰. علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، صادق آیینه‌وند.
۱۱. روش تحقیق با تأکید بر تاریخ، جهان‌بخش ثواقب.
۱۲. روش شناخت در تاریخ، عزت‌الله نوذری.
۱۳. درآمدی بر روش پژوهش در تاریخ، علیرضا ملایی‌توانی.
۱۴. مقدمه‌ای بر روش تحقیق در تاریخ، ج. کیتسن کلارک، ترجمه اوانس اوانسیان.
۱۵. روش تحقیق در علوم انسانی، علی‌اکبر فرهنگی و حسین صفرزاده.
۱۶. روش‌شناسی مطالعات دینی، احد فرامرز قراملکی.
۱۷. جستاری نظری در تمدن، جمعی از نویسندگان.
۱۸. روش تحقیق در تاریخ، رسول جعفریان.
۱۹. آئین نگارش تاریخ، رشید یاسمی.

ب) دروس اصلی (تخصصی)

۱. تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال چهارم هجری
۲. تاریخ و ادوار امامان (۲) از امام علی علیه السلام تا امام صادق علیه السلام
(با رویکرد فرهنگی و تمدنی)
۳. تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی
۴. تأثیر تمدن اسلامی بر غرب
۵. شیعه و تمدن اسلامی
۶. صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن

۱. تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا سال چهارم هجری

History of Islam from beginning to 40th year in Islamic Colander

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی (تخصصی)
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: باز شناخت چگونگی ظهور و گسترش اسلام و شیوه گذار از جامعه جاهلی به جامعه اسلامی و تحلیل مهم‌ترین رویدادها و تحولات و پیامدهای آنها در عصر نبوی و خلفای راشدین و کیفیت برخورد پیامبر ﷺ و خلفا با مسائل گوناگون.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. اوضاع جزیره‌العرب را از ابعاد مختلف بررسی و تحلیل کند.
۲. موانع انتشار و نیز علل گسترش دعوت اسلامی را تحلیل کند.
۳. دستاوردهای حکومت رسول الله ﷺ را تشریح نماید.
۴. مناسبات پیامبر ﷺ با اهل کتاب و مشرکان را توضیح داده و تحلیل کند.

سرفصل‌های درس:

الف) عصر نبوی:

۱. بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی جزیره‌العرب در آستانه ظهور اسلام.
۲. بعثت رسول الله ﷺ و مراحل دعوت اسلامی و راهکارها.
۳. موانع انتشار دعوت اسلامی در مکه مکرمه و توطئه‌های قریش.
۴. زمینه‌ها و علل گرایش یثربیان به اسلام.
۵. هجرت رسول الله ﷺ به یثرب و تشکیل دولت اسلامی.
۶. بررسی علل و نتایج مهم‌ترین سرایا و غزوات پیامبر ﷺ.
۷. مناسبات رسول الله ﷺ با اهل کتاب و مشرکان.
۸. مهم‌ترین تهدیدهای پیش‌روی جامعه اسلامی در آستانه رحلت پیامبر ﷺ.
۹. دستاوردها و کارنامه دعوت پیامبر ﷺ از منظر فرهنگ و تمدن.

ب) عصر خلفای راشدین:

۱. ماجرای سقیفه و پیامدهای آن.
۲. نبردهای رده در عصر خلیفه اول (زمینه‌ها، علل و نتایج).
۳. فتوحات در عصر خلفا (انگیزه‌ها و پیامدها).
۴. قتل عثمان (علل و پیامدها).

۵. بیعت با امام علی علیه السلام و ویژگی‌های آن.
۶. سیاست‌های حکومتی و اقتصادی امام علی علیه السلام، واکنش‌ها و کارشکنی‌های اشراف.
۷. نبردهای تحمیلی با امام علی علیه السلام (اهداف و پیامدها).
۸. انتقال پایتخت به کوفه.
۹. بررسی ریشه‌های صلح امام حسن علیه السلام.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
 - گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
 - ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
 - تحقیق پایانی
 - آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. قرآن کریم.
۲. نهج البلاغه.
۳. السیره النبویه، ابن هشام.
۴. کتاب المغازی، محمد بن عمر واقدی.
۵. الطبقات الکبری، ابن سعد.
۶. المحبر، ابن حبیب بغدادی.
۷. تاریخ یعقوبی، احمد بن ابی‌یعقوب.
۸. فتوح البلدان، احمد بن یحیی بلاذری.
۹. انساب الاشراف، احمد بن یحیی بلاذری.
۱۰. تاریخ طبری، محمد جریر طبری.
۱۱. مروج الذهب، علی بن الحسین مسعودی.

۱۲. الجمل، شیخ مفید.
۱۳. الامامة والسياسة، ابن قتيبة دینوری.
۱۴. الصحيح من سيرة النبي الاعظم، جعفر مرتضى عاملی.
۱۵. الصحيح من سيرة الامام علي عليه السلام، جعفر مرتضى عاملی.
۱۶. تاريخ پیامبر اسلام، محمد ابراهیم آیتی.
۱۷. اطلس تاريخ اسلام، صادق آئینه‌وند.
۱۸. تاريخ اسلام، جمعی از نویسندگان، زیر نظر صادق آئینه‌وند.
۱۹. تاريخ تحليلی اسلام، محمد نصیری.
۲۰. تاريخ صدر اسلام (عصر نبوی)، غلامحسین زرگری نژاد.
۲۱. فروغ ابدیت، جعفر سبحانی.
۲۲. تاريخ اسلام در آثار شهید مطهری، ج ۱، سید سعید روحانی.
۲۳. تاريخ تحليلی اسلام، سید جعفر شهیدی.
۲۴. تاريخ اسلام، مهدی پیشوایی.
۲۵. تمدن‌سازی نبوی و علوی، اصغر منتظرالقائم.
۲۶. نرم افزار نورالسیرة، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.
۲۷. تاريخ سیاسی اسلام، رسول جعفریان.
۲۸. امام در عینیت جامعه، محمدرضا حکیمی.
۲۹. کلام جاودانه، محمدرضا حکیمی.
۳۰. تاريخ اسلام، علی اکبر فیاض.
۳۱. صلح امام حسن عليه السلام، شیخ راضی آل یاسین.
۳۲. جمال کعبه، محمدحسین دانش کیا.
۳۳. نگاهی دیگر به تاريخ در قرآن، محمدحسین دانش کیا.
۳۴. مجموعه مقالات تاريخ اسلام، ج ۴ تا ۶، جمعی از نویسندگان، به کوشش یدالله حاجی زاده و محمد حسین دانش کیا.
۳۵. الصوت العدالة الانسانية، جورج جرداق.
۳۶. الإمام علي بن أبي طالب، عبدالفتاح عبدالمقصود.
۳۷. تاريخ سیاسی اسلام، حسن ابراهیم حسن.
۳۸. تاريخ عرب، فیلیپ حتی.
۳۹. تاريخ اسلام در آئینه قرآن، کامران کله بستی.

۲. تاریخ و ادوار امامان (۲) از امام کاظم علیه السلام تا امام مهدی علیه السلام (با رویکرد فرهنگی و تمدنی)

History and eras of holy Imams (2), from Imam Kazim (pbuh) to Imam Mahdi (pbuh) with a cultural and civilizational approach

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: تاریخ و ادوار امامان (۱) از امام علی تا امام صادق <small>علیه السلام</small>	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت تاریخ زندگی، فعالیت‌ها و مواضع امامان از امام هفتم تا امام مهدی علیه السلام در قبال تحولات سیاسی و اجتماعی و نقش فرهنگی و تمدنی امامان.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. نسبت به تاریخ زندگانی ائمه و سیره آنان آگاهی یابد.
۲. مواضع ائمه را در قبال تحولات جامعه اسلامی تحلیل کند.
۳. نسبت به نقش و جایگاه ائمه در زمینه‌سازی و اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی شناخت پیدا کند.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم: امامت، ولایت، وصایت، نص و...، ختم نبوت و ضرورت امامت، وظایف امام و....
۲. اوضاع سیاسی - اجتماعی عصر ائمه علیهم السلام.
۳. مواضع و اقدامات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی امامان علیهم السلام.
۴. نقش ائمه علیهم السلام در زمینه‌سازی، رشد و اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی (تشویق به علم‌آموزی، ترویج کتابت، عدم تعصب، آزاداندیشی و...).
۵. نقش ائمه علیهم السلام در رشد و پویایی علوم در تمدن اسلامی (گسترش علوم عقلی، توسعه علوم نقلی، ادبی و علوم طبیعی، نقش امامان علیهم السلام در قلمرو عرفان).
۶. نقش امامان علیهم السلام در شکل‌گیری مظاهر اداری، اقتصادی و معماری تمدن اسلامی.
۷. نقش امامان در گسترش اسلام و تشیع.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. الارشاد، شیخ مفید.
۲. تصحیح الاعتقاد، شیخ مفید.
۳. اعلام الوری باعلام الهدی، طبرسی.
۴. كشف الغمة، علی بن عیسی اربلی.
۵. الفصول المهمة، ابن صباغ مالکی.
۶. بصائر الدرجات، محمد بن الحسن الصفار.
۷. الکافی، کلینی.
۸. الامالی، شیخ طوسی.
۹. کتاب الغیبه، شیخ طوسی.
۱۰. الشافی فی الامامة، سید مرتضی.
۱۱. خصائص الائمة، سید رضی.
۱۲. رجال النجاشی.
۱۳. کتاب الغیبه، نعمانی.
۱۴. کمال الدین و تمام النعمه، شیخ صدوق.
۱۵. دلایل الامامة، محمد بن جریر طبری.
۱۶. الايضاح، فضل بن شاذان.
۱۷. الاحتجاج، طبرسی.
۱۸. مناقب آل ابی طالب، ابن شهر آشوب مازندرانی.
۱۹. اندیشه‌های امامیه، ابوالحسن رفیعی قزوینی.
۲۰. تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم، جاسم حسین.
۲۱. سازمان وکالت و نقش آن در عصر، ائمه، محمدرضا جباری.
۲۲. سیره پیشوایان، مهدی پیشوایی.
۲۳. امام شناسی، سید محمدحسین حسینی طهرانی.
۲۴. امامت و رهبری، مرتضی مطهری.
۲۵. سیری در سیره ائمه اطهار، مرتضی مطهری.
۲۶. حیات اقتصادی امامان، سیده معصومه اخلاقی و نعمت‌الله صفری.
۲۷. نقش ائمه در احیای دین، سید مرتضی عسکری.
۲۸. نقش ائمه در تمدن اسلامی، غلامحسین محرمی.

۲۹. حیات فکری و سیاسی امامان شیعه، رسول جعفریان.
۳۰. مجموعه مقالات همایش سیره و زمانه امام کاظم علیه السلام، انجمن تاریخ پژوهان حوزه علمیه قم.
۳۱. سبک زندگی اهل بیت علیهم السلام، مجمع جهانی اهل بیت علیهم السلام.

۳. تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی

History and divisions of sciences in Islamic civilization

نوع درس، اصلی (تخصصی)	تعداد واحد، ۲ واحد
نوع واحد، نظری	پیش‌نیاز، کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی

اهداف درس: شناخت و تحلیل علوم و جایگاه علوم در ادوار تاریخی تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. نسبت به طبقه‌بندی علوم در تمدن اسلامی و دیدگاه دانشمندان مسلمان شناخت پیدا کند.
۲. نسبت به دیدگاه اسلام و اهل بیت معصومان علیهم‌السلام درباره طبقه‌بندی علوم آگاهی یابد.
۳. وضعیت علوم قبل از اسلام، تطور تاریخی آن، نوآوری‌ها، دانشمندان و آثار آنها را بشناسد.

سرفصل‌های درس:

۱. مفاهیم و کلیات:

- علم و علم‌آموزی در اسلام (مفهوم، مبانی نظری، ارزش‌ها).
- طبقه‌بندی علوم و فلسفه آن در تمدن اسلامی.
- انواع طبقه‌بندی علوم در تمدن اسلامی (علوم نظری و عملی، علوم شرعی و عقلی، علوم نقلی و عقلی، علوم اسلامی و غیراسلامی و...).

۲. علوم در تمدن اسلامی و تطور تاریخی آن:

- علوم عقلی، تاریخ و علم جغرافیا، اخلاق، علوم پزشکی، علوم ریاضی، علوم نجومی، علوم فیزیک و مکانیک، علم کیمیا، علوم حدیثی، علوم تفسیری، علم فقه، علم اصول فقه در تمدن اسلامی (تطور تاریخی، عالمان، متون و نوآوری‌ها در علوم).

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر.
۲. تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، ذبیح‌الله صفا.
۳. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، زین‌العابدین قربانی.
۴. دانش مسلمین، محمدرضا حکیمی.
۵. تاریخ تمدن اسلام: بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی، علی‌اصغر حلبی.
۶. گستره تمدن اسلامی، محمد مؤنس عوض.
۷. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.
۸. تمدن اسلامی در عصر عباسی، محمد کاظم مکی.
۹. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی‌اکبر ولایتی.
۱۰. نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی‌اکبر ولایتی.
۱۱. انتقال علوم یونانی به عالم اسلامی، اولیبری دلیسی.
۱۲. کتاب‌های بزرگ اسلامی، آن، ای، بلاج.
۱۳. تاریخ دانشگاه‌های بزرگ اسلامی، عبدالرحیم غنیمه.
۱۴. تاریخ العلوم عند العرب، عمر فروخ.
۱۵. دراسات فی تاریخ العلوم عند العرب، عبدالرحمن نجیب حکمت.
۱۶. علوم اسلامی، شهید مطهری.
۱۷. تاریخ‌واره علوم سیاست، دیوان و هنر در اسلام، انور الرفاعی.
۱۸. طبقه‌بندی علوم از منظر حکمای مسلمان، عثمان بکار.
۱۹. تاریخ و فلسفه علوم اسلامی، عثمان بکار.
۲۰. تاریخ علوم در اسلام، حسن تقی‌زاده.
۲۱. تاریخ علم، جرج سارتن.

۴. تأثیر تمدن اسلامی بر غرب

History and divisions of sciences in Islamic civilization

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس، اصلی (تخصصی)
پیش‌نیاز: تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت تأثیر تمدن اسلامی بر غرب.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. قلمرو و حیطه‌های تأثیر تمدن اسلامی و غرب را برشمارد.
۲. ادوار تأثیرپذیری مسلمانان از تمدن مغرب‌زمین را معرفی کند.
۳. نقش، مقاطع و موارد تأثیرگذاری تمدن اسلامی بر تمدن غرب را تبیین و تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. چشم‌انداز تمدن اسلام و مسیحیت در قرون وسطا (بررسی اوضاع تمدن اروپا در آستانه ظهور اسلام).
۲. راه‌های انتقال تمدن اسلامی به غرب.
۳. تأثیر تمدن اسلامی بر شکل‌گیری نهضت ترجمه در غرب.
۴. بررسی حوزه‌های تأثیر تمدن اسلام بر غرب.
 - تأثیر تمدن اسلامی بر مسیحیت.
 - تأثیر تمدن اسلامی بر ساختارهای سیاسی و اجتماعی غرب.
 - انتقال علوم اسلامی به غرب و پیامدهای آن.
 - انتقال هنر و معماری.
 - انتقال زبان و ادبیات.
 - انتقال آداب اجتماعی.
 - انتقال صنعت و تجارت.
 - مراکز علمی غرب متأثر از تمدن اسلامی.
۵. تحریف تأثیر اسلام در اروپا.
۶. بررسی تأثیر حضور مسلمانان در مراکز علمی غرب در قرون معاصر بر رشد علم و تمدن در مغرب‌زمین در دوران استعمار.
۷. مصلحان و جنبش‌های فکری اصلاحی در جهان اسلام.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. اسلام و غرب: متن سخنرانی‌ها و مقالات ارائه شده در سلسله همایش‌ها و نشست‌های غرب‌شناسی، اداره همایش‌ها و نشست‌های علمی معاونت پژوهشی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۲. تمدن و تجدد در اندیشه معاصر عرب، به کوشش حبیب‌الله بابایی.
۳. نخستین رویارویی‌های اندیشه‌گران ایران با دو رویه تمدن بورژوازی غرب، عبدالهادی حائری.
۴. غرب و تجدد حیات اسلام، عباس‌علی رهبر.
۵. غرب‌شناسی علمای شیعه در تجربه ایران معاصر، احمد رهدار.
۶. مآخذشناسی پژوهش‌های اسلامی در غرب (۲۰۰۰ - ۱۹۹۰ م)، محمد نوری.
۷. تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، مونتگمری وات، ترجمه و توضیح حسین عبدالمحمدی.
۸. تأثیر اسلام در اروپا، مونتگمری وات، ترجمه یعقوب آژند.
۹. اسپانیای اسلامی، مونتگمری وات، ترجمه محمدعلی طالقانی.
۱۰. ریشه‌های شرقی تمدن غربی، جان ام هوبسن، ترجمه عبدالله فرهی.
۱۱. فرهنگ اسلام در اروپا، زیگرید هونکه، ترجمه مرتضی رهبانی.
۱۲. گفتگوی تمدن‌ها، زیر نظر دکتر منصورنژاد.
۱۳. دانش مسلمین، محمدرضا حکیمی.
۱۴. نقش فرهنگ و تمدن اسلامی در بیداری غرب، ذکر الله محمدی.
۱۵. وامداری غرب نسبت به شرق به‌ویژه اسلام و ایران، محمد آراسته.
۱۶. تاریخ عرب، فیلیپ حتی.

۵. شیعه و تمدن اسلامی

Shi'ism and Islamic civilization

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اصلی (تخصصی)
پیش‌نیاز: تاریخ و تقسیمات علوم در تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت و تحلیل جایگاه و نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلامی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. مبانی و اصول فرهنگ و تمدن اسلامی با رویکرد شیعی را بشناسد.
۲. دیدگاه‌های مختلف درباره جایگاه و نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلامی را دسته‌بندی نماید.
۳. دیدگاه‌های متفکران شیعه را در مورد فرهنگ و تمدن اسلامی طبقه‌بندی کند.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و تعاریف:

- مبانی و اصول فرهنگ و تمدن اسلامی با رویکرد شیعی.
- علم و علم‌آموزی در فرهنگ و تمدن با رویکرد شیعی.
- ۲. جایگاه شیعه در پیدایش و گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی.
- ۳. نظام علمی شیعه و جایگاه آن در فرهنگ و تمدن اسلامی (علوم اسلامی و علوم غیراسلامی).
- ۴. نهادهای آموزشی شیعه و مراحل تطور تاریخی آن در فرهنگ و تمدن اسلامی.
- ۵. جایگاه و نقش شیعه در سازمان‌ها و تشکیلات سیاسی، فرهنگی و اقتصادی فرهنگ و تمدن اسلامی.
- ۶. جایگاه و نقش شیعه در هنر و معماری فرهنگ و تمدن اسلامی.
- ۷. دولت‌های شیعی و جایگاه فرهنگی و تمدنی آنها در فرهنگ و تمدن اسلامی (ادریسیان، حمدانیان، آل‌بویه، مرعشیان، سریداران، صفویان، زندیه، قاجاریه و...).
- ۸. مراکز تمدنی شیعه (قاهره، قم، ری، نجف، کاشان، بغداد، نیشابور، اصفهان، تبریز و...).
- ۹. اندیشمندان معاصر شیعی:
- شناخت اندیشمندان شیعی و دیدگاه آنان در زمینه علل و عوامل انحطاط تمدن اسلامی.
- شناخت اندیشمندان شیعی و دیدگاه آنان در زمینه احیا تمدن اسلامی و آینده تمدن اسلامی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان.

۲. تاریخ تمدن، ویل دورانت.

۳. تاریخ تمدن، هنری لوکاس.

۴. تاریخ اسلام و عرب، گوستاو لوبون.

۵. تنوع و تعدد تمدن اسلامی، فون گرونباوم.

۶. فرهنگ اسلام در اروپا، زیگرید هونکه.

۷. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.

۸. تاریخ عرب، فیلیپ حتی.

۹. اسلام و تمدن اسلامی، آندره میکل.

۱۰. تمدن اسلامی، ژوزف بورلو.

۱۱. تاریخ تمدن اسلام: بررسی‌هایی چند در فرهنگ و تمدن اسلامی، علی‌اصغر حلبی

۱۲. تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، ذبیح‌الله صفا.

۱۳. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، زین‌العابدین قربانی.

۱۴. علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر.

۱۵. دانش مسلمین، محمدرضا حکیمی.

۱۶. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی‌اکبر ولایتی.

۱۷. نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی‌اکبر ولایتی.

۱۸. سیر تمدن اسلامی، شکرالله خاکرند.

۱۹. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، فاطمه جان احمدی.
۲۰. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، محمدرضا کاشفی.
۲۱. گستره تمدن اسلامی در قرون میانه، محمد مؤنس عوض.
۲۲. خدمات متقابل اسلام و ایران، مرتضی مطهری.
۲۳. تمدن اسلامی در عصر عباسیان، کاظم مکی.
۲۴. تمدن اسلامی در عصر امویان، محمد سپهری.
۲۵. کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین کوب.
۲۶. تاریخ تشیع، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۲۷. تاریخ تشیع، زیر نظر سیداحمدرضا خضری.
۲۸. میراث تمدنی ایران، سیدرضا عاملی.
۲۹. تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره صفوی، عباس قدیانی.
۳۰. تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره زندیه و افشاریه، عباس قدیانی.
۳۱. تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره قاجاریه، عباس قدیانی.
۳۲. اصول و پایه‌های تمدن اسلامی، محمدتقی مدرسی.
۳۳. تفکر و تمدن، موسی نجفی.
۳۴. فلسفه تکامل تمدن اسلامی و جوهره افول یابنده تمدن غرب، موسی نجفی.
۳۵. تمدن‌زایی شیعه، اصغر طاهرزاده.
۳۶. پیش تمدنی، سید محمدمهدی میرباقری.
۳۷. موانع و الزامات مهندسی تمدن اسلامی، عبدالعلی رضایی.
۳۸. درآمدی بر منظومه تمدنی شیعه، علیرضا حسین‌زاده دیلمی.
۳۹. کاوش‌های نظری در تمدن و الهیات، حبیب‌الله بابایی.
۴۰. تمدن ایرانی - اسلامی از افول تا احیا، شعیب بهمن.
۴۱. دولتمردان شیعه در دستگاه خلافت عباسی، مصطفی صادقی کاشانی.

۶. صلاحیت مدرسی و روش تدریس تاریخ و تمدن

Competency and methodology of Teaching history and civilization

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اصلی (تخصصی)
پیش‌نیاز: روش‌شناسی تحقیق در تاریخ و تمدن	نوع واحد: نظری - عملی

اهداف درس: آماده‌سازی دانشجویان رشته مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی برای ارائه محتوای آموزشی مربوط به مخاطبان.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. الزامات ناشی از اهداف دروس معارف و تاریخ، در انتخاب و گزینش موضوع‌های تاریخی را درک کند.
۲. با ویژگی‌های محتوای تأثیرگذار آشنا شود و بتواند متن‌هایی را استخراج کند.
۳. با روش‌های مختلف، محتوای آموزشی را به مخاطبان ارائه کند.
۴. از وسایل کمک آموزشی به نحو مؤثری استفاده کند.
۵. محیط آموزشی و گروه‌های گفتگو را مدیریت و کنترل کند.
۶. شیوه‌های تعامل با مخاطب متعدد و مختلف را در شرایط گوناگون دست یابد.

سرفصل‌های درس:

۱. اهداف دروس معارف اسلامی و دروس تاریخ به‌عنوان درسی عمومی تخصصی برای دانشجویان.
۲. ویژگی‌های محتوای تأثیرگذار با تأکید بر دروس تاریخ.
۳. مسئله‌شناسی در آموزش تاریخ:
 - آموزش تاریخ و مسئله هویت
 - مسئله توانمندی
 - مسئله امنیت
 - مسئله استقلال
 - مسئله عبرت و تجربه
 - مخاطب‌سنجی در آموزش تاریخ اسلام با در نظر گرفتن مخاطب عام (درسی عمومی).
۴. نسبت روش‌های ارائه محتوای آموزشی با آموزش انتقادی تاریخ.
۵. روش‌ها و شیوه‌های تأثیرگذار و مناسب برای آموزش درس:
 - روش کارگاهی،
 - روش سمینار،
 - روش سخنرانی،
 - مدیریت زمان در کلاس.
۶. کاربرد وسایل کمک آموزشی در تاریخ - کار عملی: انجام یک پروژه آموزشی توسط دانشجو.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- تکالیف عملی دانشجویان.
- تشکیل جلسات نقد و گفتگو.

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- فیلم‌های مربوط به آموزش تاریخ
- نقشه تاریخی (ترجیحاً به صورت دیجیتالی)

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی فعالیت عملی
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی
- آزمون دریافت‌های نظری فراگیران به دو روش تشریحی و گزینه‌ای،
- سنجش مهارت‌های عملی فراگیران به دو روش برگزاری کنفرانس (با مخاطب غیرواقعی) و تدریس در محیط مدارس (با مخاطب واقعی).

منابع پیشنهادی:

۱. مقدمات تکنولوژی آموزشی، محمد احدیان.
۲. راهنمای روش‌های نوین تدریس، محرم آقازاده.
۳. تدریس مؤثر در آموزش عالی، جورج براون و مدلین اتکینز، مترجمان محمدجواد لیاقت‌دار و سید علی سیادت.
۴. اندازه‌گیری، سنجش و ارزشیابی آموزشی، علی اکبر سیف.
۵. مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس).
۶. آموزش تاریخ؛ رویکردها و چالش‌ها، مصطفی مجد.
۷. مجموعه مقالات همایش کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش عالی ایران (۲ و ۳ آبان) ۱۳۸۰ / [برگزارکننده گروه علوم تربیتی دانشگاه اراک]؛ یاری‌دهندگان: جهاد دانشگاهی [و دیگران]؛ تدوین ابوالفضل زلفی‌گل.
۸. موریس تاردیف، کلمون گوئیته پداگوژی، فریده مشایخ.
۹. مجموعه کتب پالتویی معاونت امور استادان و دروس معارف اسلامی در زمینه روش‌ها و مهارت‌های آموزشی.
۱۰. برنامه‌های نرم‌افزاری معاونت امور اساتید با موضوع کارگاه‌های روش تدریس دروس معارف اسلامی.

ج) دروس اختیاری

۱. شناخت و نقد منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی
۲. فلسفه تمدن (با نگاهی به نظریات تمدنی و تمدن نوین اسلامی)
۳. فرهنگ و تمدن در قرآن و روایات اهل بیت (مبانی، اصول، روش، نگرش و..)
۴. تاریخ اجتماعی مسلمانان در گستره تمدن اسلامی
۵. تاریخ فرهنگ و تمدن دولت‌های شیعی
۶. تاریخ هنر، صنایع، معماری و شهرسازی
۷. تاریخ، فرهنگ و تمدن از منظر امام خمینی و مقام معظم رهبری
۸. تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان
۹. تاریخ فرق و مذاهب اسلامی
۱۰. علوم حدیث و رجال و کاربرد آن در تاریخ
۱۱. زبان خارجی تخصصی
۱۲. کارگاه روش تدریس
۱۳. مخاطب‌شناسی ارتباط با تاکید بر دوره جوانی
۱۴. کارورزی تدریس

۱. شناخت و نقد منابع و مکاتب تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

Introduction as well as critique of Islamic culture and civilization

نوع درس: اختیاری	تعداد واحد: ۲ واحد
نوع واحد: نظری	پیش‌نیاز: ندارد

اهداف درس: شناخت تحلیلی مأخذ تاریخ و تمدن اسلامی، موضوعات اصلی کتاب‌ها و چگونگی بهره‌گیری از آنها.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. ضمن شناخت مأخذ مهم تاریخ و تمدن اسلامی تا حدودی امتیازات و کاستی‌های آنان را بیان کند.
۲. ضمن درک اهمیت منبع در مطالعات تاریخی، توانایی به‌کارگیری منابع را دارا باشد.
۳. مکاتب تاریخ‌نگاری اسلامی را بشناسد و تمایز آنان را بیان کند.

سرفصل‌های درس:

۱. منبع‌شناسی و اهمیت آن در مطالعات تاریخی؛
۲. انواع منابع
 - مادی یا غیرمکتوب مثل ابنیه، کتیبه‌ها، سکه‌ها، ظروف و وسائل.
 - مکتوب مثل کتاب‌ها، مقاله‌ها، پایان‌نامه‌ها.
 - منابع الکترونیکی مثل سایت‌ها و نرم‌افزارها.
۳. آشنایی با مفاهیم و اصطلاحات (کتاب‌شناسی، فهرست، نسخ خطی).
۴. معرفی و نقد مهم‌ترین منابع تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلامی بر حسب موضوعات مختلف
 - مفهوم‌شناسی تاریخ، تمدن، فرهنگ، و بیان ارتباط فرهنگ و تمدن.
 - عوامل پیدایش تمدن.
 - عوامل مؤثر در ترقی و انحطاط تمدن‌ها.
 - انواع تمدن‌ها.
 - جایگاه تمدن‌های قبل از اسلام در تمدن اسلامی.
 - علل و عوامل تعالی تمدن اسلامی.
 - تاریخ و طبقه‌بندی علوم در اسلام.
 - علوم مختلف در تمدن اسلامی.
 - قلمروهای تمدن اسلامی.
 - خدمات متقابل اسلام و ایران و...
۵. مکاتب بزرگ تاریخ‌نگاری اسلامی (مکتب مدینه، شام و...)
۶. علل اساسی اختلاف گزارش‌های مکاتب مختلف (علل عقیدتی، سیاسی، قومی و...)

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. الفهرست، ابن ندیم.
۲. كشف الظنون عن اسامی الكتب و الفنون، حاجی خلیفه.
۳. تاریخ ادبیات عرب، کارل بروکلمان.
۴. تاریخ التراث العربی، فؤاد سزگین.
۵. تاریخ تمدن اسلامی، جرجی زیدان.
۶. تاریخ هنر اسلامی، کریستین پرایس.
۷. راهنمای صنایع اسلامی، موریس اسون دیماندا.
۸. تاریخ ایران بعد از اسلام، عبدالحسین زرین کوب.
۹. تاریخ در ترازو، عبدالحسین زرین کوب.
۱۰. شناسایی منابع و مآخذ تاریخ ایران، عزیزالله بیات.
۱۱. تاریخ‌نگاری در اسلام، فرانتس روزنتال.
۱۲. علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، صادق آیینه‌وند.
۱۳. تاریخ‌نگاری در اسلام، هادی عالم‌زاده و سید صادق سجادی.
۱۴. منابع تاریخ اسلام، رسول جعفریان.
۱۵. التاریخ العربی و المورخون، مصطفی شاکر.
۱۶. منابع فرهنگ اسلامی، آیت‌اللهی.
۱۷. مسلمانان و نگارش تاریخ: پژوهشی در تاریخ‌نگاری اسلامی، عبدالعلیم عبدالرحمن خضر.
۱۸. کتاب‌شناسی گزیده توصیفی تاریخ و تمدن ملل اسلامی، شهره روغنی.
۱۹. تاریخ‌نگاری اسلامی، چیس اف. رایبسون.

۲. فلسفه تمدن (با نگاهی به نظریات تمدنی و تمدن نوین اسلامی)

Philosophy of civilization

(with a glance of views on civilizations and new Islamic civilization)

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت و تحلیل فلسفی چیستی، پیدایش، تعالی، فرآیند و انحطاط تمدن‌ها.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. مسائل فلسفه تمدن را بشناسد.

۲. علل فلسفی پیدایش، انحطاط و احیای تمدن‌ها را تحلیل کند.

۳. دیدگاه‌های فلسفی متفکران مسلمان و غیرمسلمان را در زمینه تمدن طبقه‌بندی نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. کلیات و مفاهیم:

- مفهوم‌شناسی فلسفی چیستی و ماهیت تمدن‌ها.

- تعریف‌شناسی فلسفی تمدن از منظر متفکران غرب و مسلمان به‌ویژه جهان معاصر.

- تاریخ اجمالی مباحث فلسفه تمدن در جهان غرب و جهان اسلام.

۲. مسئله‌های فلسفه تمدن:

- تحلیل فلسفی علل و عوامل پیدایش، تعالی و انحطاط تمدن‌ها.

- تحلیل فلسفی تعامل و تقابل تمدن‌ها.

- تحلیل فلسفی قوانین حاکم بر تمدن‌ها.

- تحلیل فلسفی تکامل تمدن‌ها.

- تحلیل فلسفی پایان دینی و غیردینی تمدن‌ها.

۳. بررسی دیدگاه متفکران غرب در زمینه فلسفه تمدن:

بررسی دیدگاه‌های فلسفی اسوالد اسپنگلر، آرنولد جوزف توین‌بی، نوربرت الیاس، میشل فوکو، الکساندر سوروکین،

ساموئل هانتینگتون و...

۴. بررسی دیدگاه متفکران جهان اسلام در زمینه فلسفه تمدن:

بررسی دیدگاه فلسفی ابن‌خلدون، دکتر شریعتی، شهید مطهری، علامه جعفری، شهید صدر، اقبال لاهوری، حسن

حنفی، مالک بن نبی و...

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. مقدمه ابن‌خلدون، ابن‌خلدون.
۲. تفسیر نهج‌البلاغه، علامه جعفری، ج ۵ و ۱۶.
۳. بررسی تاریخ تمدن، آرنولد جوزف توین‌بی، ترجمه محمدحسین آریا.
۴. فرهنگ و تمدن، چنگیز پهلوان.
۵. در باب فرآیند تمدن، نوربرت الیاس.
۶. تمدن و تجدد، رامین جهانگللو، به کوشش جمشید بهنام.
۷. تمدن و تجدد در اندیشه معاصر عرب، به کوشش حبیب‌الله بابایی.
۸. جنگ و تمدن، آرنولد جوزف توین‌بی.
۹. نظریه‌های نوین جامعه‌شناسی و فلسفه تاریخ، الکساندر سوروکین.
۱۰. نظریه تمدن، یوکیچی فوکوتساوا، ترجمه چنگیز پهلوان.
۱۱. تمدن و تفکر غربی، رضا داوری اردکانی.
۱۲. مفهوم تمدن و لزوم احیای آن در علوم اجتماعی، احمد صدری.
۱۳. مسیر تمدن، ناصر رسولی بیرامی.
۱۴. جستاری نظری در تمدن، جمعی از نویسندگان.
۱۵. تمدن و ناخرسندی‌های آن، زیگموند فروید، ترجمه امید مهرگان.

۱۶. مجموعه آثار مرتبط شهید مطهری.
۱۷. مجموعه آثار مرتبط دکتر شریعی.
۱۸. برخورد درون تمدن‌ها، دیتر زنگهاس، ترجمه پرویز علوی.
۱۹. نظم نوین جهانی و نظریه برخورد تمدن‌ها، ساموئل هانتینگتون، ترجمه محمدعلی حمید رفیعی.
۲۰. کاوش‌های نظری در الهیات و تمدن، حبیب‌الله بابایی.
۲۱. سقوط غرب، اسوالد اشپنگلر آلمانی.
۲۲. موج سوم، آلوین تافلر.
۲۳. بررسی، مقایسه و نقد آرای استاد شهید مطهری و دکتر شریعی درباره علل انحطاط مسلمین، علی الهی‌تبار

۳. فرهنگ و تمدن در قرآن و روایات اهل بیت (مبانی، اصول، روش، نگرش و...)

Islamic culture and civilization in Quran and hadiths of Ahl Al-Bayt (principles and fundamentals, method, attitude etc)

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و تاریخ اسلام در قرآن	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت و تحلیل فرهنگ و تمدن در قرآن و روایات.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. مفاهیم و مسائل اساسی فرهنگ و تمدن را در قرآن و روایات بشناسد.
۲. علل پیدایش و انحطاط پدیده‌های فرهنگی و تمدنی را با دیدگاه قرآنی و روایی تحلیل نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. مفاهیم و کلیات:

- مفهوم‌شناسی تاریخ، فرهنگ و تمدن از دیدگاه قرآن.
- ضرورت توجه به مطالعات قرآنی در زمینه فرهنگ و تمدن.
- ۲. پدیده‌ها و رویدادهای فرهنگی و تمدنی در قرآن:
 - فرهنگ و تمدن‌های گذشته در قرآن کریم.
 - رویدادهای فرهنگی و تمدنی صدر اسلام در قرآن.
- ۳. مسئله‌های فلسفه نظری فرهنگ و تمدن در قرآن کریم:
 - قانونمندی فرهنگ و تمدن در قرآن کریم.
 - تکامل فرهنگ و تمدن از منظر قرآن کریم.
 - پایان فرهنگ‌ها و تمدن‌ها از دیدگاه قرآن کریم.
- ۴. مسئله‌های فلسفه علم تمدن در قرآن کریم:
 - معرفت تمدنی از منظر قرآن کریم.
 - عینیت در مطالعات تمدنی از منظر قرآن کریم.
 - اصل عقل تمدنی و حکمت تمدنی در مطالعات تمدنی در قرآن کریم.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان
- ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. قرآن کریم.

۲. نهج البلاغه.

۳. جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن کریم، محمدتقی مصباح یزدی.

۴. سنت‌های تاریخی و فلسفه تاریخ در قرآن، محمدباقر صدر.

۵. فلسفه تاریخ، شهید مطهری، ج ۴.

۶. فلسفه تاریخ در آینه وحی، محمد مهدی آصفی.

۷. جامعه انسانی از دیدگاه قرآن کریم، سید محمدباقر حکیم.

۸. جامعه و تاریخ، شهید مطهری.

۹. شرح نهج البلاغه، محمدتقی جعفری، ج ۱۶.

۱۰. پیامبران دولتمرد؛ پژوهشی درباره مدل‌های حکومت دینی در قرآن، سید محمد علی دیباجی.

۱۱. نقش پیامبران ابراهیمی در تمدن‌سازی، اصغر منتظرالقائم و زهرا سلیمانی.

۱۲. جامعه در قرآن، عبدالله جوادی آملی.

۱۳. فلسفه تاریخ، جواد سلیمانی.

۱۴. التفسیر الاسلامی للتاریخ، عمادالدین خلیل.

۱۵. بینش تاریخی قرآن، یعقوب جعفری.

۱۶. ظهور و سقوط تمدن‌ها، علی کرمی.

۱۷. مکتب‌های تاریخی و تجددگرایی تاریخی، عزت‌الله رادمش.

۱۸. علل سقوط و ظهور تمدن‌ها در قرآن، احمد علی قانع.

۱۹. تاریخ تمدن و ملک مهدوی، محمدهادی همایون.

۴. تاریخ اجتماعی مسلمانان در گستره تمدن اسلامی

Social history of Muslims throughout Islamic civilization

نوع درس، جبرانی	تعداد واحد، ۲ واحد
نوع واحد، نظری	پیش‌نیاز، کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی

اهداف درس: شناخت تاریخ و گروه‌های اجتماعی (اقشار اجتماعی) مسلمانان، مؤلفه‌های تاریخ اجتماعی مسلمانان، عوامل مؤثر در تاریخ اجتماعی مسلمانان و تحولات اجتماعی بعد از اسلام.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. از شیوه‌های کسب و کار و آداب و رسوم مسلمانان و طرز معیشت آنان در گستره تاریخ و تمدن اسلامی آگاهی یابد.
۲. تحلیلی کلی از روند تاریخ اجتماعی مسلمانان و عوامل مؤثر بر آن ارائه کند.

سرفصل‌های درس:

۱. تعریف، اهمیت و پیشینه تاریخ اجتماعی در اسلام، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های تاریخ اجتماعی مسلمانان.
۲. بررسی عوامل مؤثر بر تاریخ اجتماعی مسلمانان (نژاد، مهاجرت، دین و باورهای مذهبی، نظام اجتماعی، جغرافیا و سرزمین، موقعیت استراتژیک، جمعیت، حکومت‌ها، حوادث طبیعی و غیرطبیعی).
۳. بررسی اوضاع حیات اجتماعی مسلمانان، طبقات و قشربندی اجتماعی، نظام خانواده و پایگاه اجتماعی زن مسلمان، نظام معیشت، گروه‌های نژادی، فعالیت‌های اجتماعی، بررسی تحول و ترکیب جمعیتی، شورش‌ها و نهضت‌های اجتماعی، اصناف و گروه‌های صنفی و شغلی مسلمانان.
۴. روحیات، خلیات، آداب و رسوم و سنت‌های مسلمانان.
۵. بررسی جنبه‌های اقتصادی و شیوه‌های معیشت مسلمین، مسئله زکات در میان عموم مسلمین و خمس در میان شیعیان، مالیات، جرف و مشاغل (ابزار و ادوات کار، آداب الحسبه)، شیوه‌های کسب درآمد.
۶. بررسی سازمان‌های عمومی.
۷. بررسی اشکال زندگی مسلمانان: عشایری، روستایی و شهری.
۸. بررسی سبک زندگی مسلمانان و بررسی آداب و رسوم مسلمانان مناطق مختلف (جشن‌ها، بازی‌ها، ورزش‌ها و...).
۹. خدمات اجتماعی در اسلام: مراکز حمایت از اقشار مستضعف، مراکز عام المنفعه، بیمارستان‌های دولتی، مراکز نگهداری از بیماران خاص، مراکز آموزشی رایگان.
۱۰. مسلمانان و حکومت‌های اسلامی: الگوهای تعامل، کنش‌های اعتراضی، شورش‌ها، اعتراضات اجتماعی و....
۱۱. آرا و باورهای اجتماعی و جهان‌بینی‌های رایج در بین مسلمانان: فولکلور (فرهنگ عامیانه)، افسانه‌ها و قصص، اساطیر، حماسه و....
۱۲. تاریخ گروه‌ها و اقشار مختلف: زنان، گروه‌های فاقد حقوق اجتماعی (بندگان، محرومان)، اقلیت‌های دینی، عرفا و درویشان، جوانان، گروه‌های حاشیه‌ای شهری.
۱۳. طبقات مختلف اجتماعی در هر یک از ادوار تاریخی (دوره طاهریان، صفاریان، سامانیان و...).

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. مروج الذهب، مسعودی.
۲. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.
۳. مبانی انسان‌شناسی، محمود روح الامینی.
۴. روش‌های جامعه‌شناسی، جمشید مرتضوی.
۵. تاریخ و نظریه اجتماعی، پیتر برگ، ترجمه غلامرضا جمشیدیها.
۶. آشپز و آشپزخانه؛ پژوهشی انسان‌شناختی در تاریخ اجتماعی هنر آشپزی، بلوکباشی.
۷. فرهنگ البسه مسلمانان، راینهارت پیتر آن دزی، ترجمه حسینعلی هروی، ویراست بهاءالدین خرمشاهی.
۸. تاریخ اجتماعی ایران، مرتضی راوندی.
۹. زندگی مسلمانان در قرون وسطی، علی مظاهری، ترجمه مرتضی راوندی.
۱۰. جان‌مایه‌های زندگی اجتماعی در اسلام، باقرشریف قرشی، ترجمه سمیه حیدری.
۱۱. نظام اداری مسلمانان در صدر اسلام، عبدالحی کتانی، ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگزلو.
۱۲. گزارش زندگی در اسپانیای اسلامی، خسوس گروس، ترجمه محمد دامادی.
۱۳. زندگی اجتماعی در زمان حکومت عباسیان، محمدحسن مناظر، ترجمه مسعود رجب‌نیا.
۱۴. علل و عوامل جابجایی کانون‌های تجاری در خلیج فارس، محمدباقر وثوقی.
۱۵. دانش‌نامه اقوام مسلمان، ریچارد ویکس، ۶ جلدی، ترجمه و ویرایش معصومه ابراهیمی و پیمان متین.

۵. درس تاریخ فرهنگ و تمدن دولت‌های شیعی

History of the Culture and Civilization of Shiite States

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: شیعه و تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت و تحلیل جایگاه فرهنگی و تمدنی دولت‌های شیعی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. تاریخ تحول فرهنگی و تمدنی دولت‌های شیعی را بشناسد.
۲. دیدگاه‌های مختلف درباره جایگاه و نقش دولت‌های شیعی در فرهنگ و تمدن اسلامی را دسته‌بندی کند.
۳. دیدگاه‌های متفکران شیعه را در مورد فرهنگ و تمدن دولت‌های شیعه را طبقه‌بندی کند.

سر فصل‌های درس:

۱. کلیات و تعاریف:

- آشنایی اجمالی با تاریخ سیاسی دولت‌های شیعی.
- آشنایی اجمالی با جغرافیای تاریخی دولت‌های شیعی.
- ۲. جایگاه فرهنگی و تمدنی دولت‌های شیعی (جایگاه و وضعیت علوم اسلامی و غیر اسلامی؛ سازمانها، نهادها و تشکیلات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی؛ وضعیت‌شناسی هنر و معماری) اعم از: ادریسیان؛ حمدانیان؛ آل بویه؛ مرعشیان؛ سربداران؛ صفویان؛ قاجاریه... و جمهوری اسلامی ایران
- ۳. آسیب‌شناسی دولت‌های شیعی
- ۴. تجربیات دولت‌ها در عرصه‌های مختلف

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ تشیع، احمد خضری (دو جلدی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه).
۲. تشیع در تاریخ، احمد خضری (نشر معارف).
۳. نقش شیعه در فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی اکبر ولایتی.
۴. دانش مسلمین، محمدرضا حکیمی.
۵. علم و تمدن در اسلام، حسین نصر.
۶. تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، زین العابدین قربانی.
۷. پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، علی اکبر ولایتی.
۸. تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، ذبیح الله صفا.
۹. تاریخ تمدن اسلام، علی اصغر حلبی.
۱۰. میراث تمدنی ایران، سید رضا عاملی.
۱۱. خدمات متقابل اسلام و ایران، مرتضی مطهری.
۱۲. تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره صفوی، عباس قدیانی.
۱۳. تاریخ فرهنگ و تمدن صفویان، احمد تاجبخش.
۱۴. تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران دوره قاجاریه، عباس قدیانی.
۱۵. کارنامه اسلام، عبدالحسین زرین کوب.
۱۶. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز.
۱۷. دولت حمدانیان، فیصل سامر.
۱۸. دولت ادرسیان: تاریخ سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، چلو نگر و برزگر.
۱۹. صفویه در عرصه دین، فرهنگ و سیاست، رسول جعفریان.
۲۰. تاریخ آل بویه، علی اصغر فقیهی.

۶. تاریخ هنر، صنایع، معماری و شهرسازی

History of art, artifacts, architecture, city building

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت تاریخ هنر، صنایع، معماری و شهرسازی.

اهداف رفتاری درس: در پایان درس دانشجو بتواند:

۱. دیدگاه اسلام درباره هنر، معماری، شهرسازی و صنعت را توصیف کند و ممیزات آن را در دیگر تمدن‌ها برشمرد. (با عنایت به قرآن، سنت نبوی و سیره امامان معصوم)
۲. تاریخ هنر، معماری و... را توصیف و تحولات را تحلیل و تبیین نماید.
۳. با توجه به میراث تمدن‌های پیشین انتقال یافته به تمدن اسلامی، نوآوری‌های این علوم... را برشمرد.
۴. تأثیر تمدن اسلامی را در زمینه‌های یادشده بر اروپا شرح دهد.
۵. آموزه‌های اسلام ناب را در باب هنر، معماری، صنایع و شهرسازی توصیف کند.
۶. هنر و معماری شیعی را توصیف نماید.

سرفصل‌های درس:

الف) هنر

۱. هنر از نگاه اسلام (قرآن و سنت نبوی و امامان معصوم) و اندیشمندان مسلمان.
۲. تاریخ هنر اسلامی و تحولات آن در اعصار مختلف (از عصر نبوی تا امروز) و سبک‌های هنری.
۳. آشنایی با انواع سبک‌ها و اشکال هنر در ادوار مختلف اسلامی.
۴. تأثیرپذیری هنر اسلامی از تمدن‌های پیشین یا معاصر خود.
۵. تأثیر هنر اسلامی بر تمدن اروپا.

ب) صنایع

۱. رویکرد اسلام (قرآن و سنت نبوی و امامان معصوم) به صنعت.
۲. تاریخ صنایع نظامی، کشاورزی و... در اسلام با تأکید بر نوآوری‌ها.
۳. تأثیر صنایع نظامی، کشاورزی و... تمدن‌های پیشین بر صنایع یادشده در تمدن اسلامی.
۴. تأثیر صنایع مسلمانان بر اروپا.

ج) معماری

۱. معماری و ویژگی‌های معماری اسلامی (با توجه به آموزه‌های قرآن و سنت نبوی و امامان معصوم).
۲. سبک‌های معماری اسلامی و تحولات آن در دوره‌های مختلف اسلامی.

۳. تاریخ ساختمان‌های مختلف (مساجد، مدارس و...) و سازه‌های آنها (گنبد، مناره، صحن و...) و تحولات آنها در طول زمان و حسب مکان.

۴. تأثیرپذیری معماری اسلامی از تمدن‌های پیشین یا معاصر خود.

۵. تأثیر معماری مسلمانان بر تمدن اروپا.

د) شهرسازی

۱. آشنایی با ویژگی‌های شهر اسلامی (با توجه به آموزه‌های قرآن و سنت نبوی و امامان معصوم).

۲. شهرهای اسلامی نوپدید در بستر اسلام.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور

- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده

- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. نگارگری ایران: پژوهشی در تاریخ نقاشی و نگارگری ایران، یعقوب آرند.

۲. دیباچه‌ای بر هنر اسلامی اسلامی، مهناز شایسته‌فر.

۳. دانش‌نامه هنر و معماری ایرانی براساس فرهنگ هنر گورو، ترجمه و پژوهش صالح طباطبایی.

۴. بناهای دوره اسلامی ایران (از آغاز تا ۱۲۱۸ شمسی)، پاسکال کوست، ترجمه اتوسا مهرتاش.

۵. تاریخ هنر معماری ایران در دوره اسلامی، محمدیوسف کیانی.

۶. تاریخ نقاشی ایران از آغاز تا عصر حاضر، مرتضی گودرزی.

۷. تاریخ هنر ایران در دوره اسلامی: تزئینات معماری، مهدی مکی‌نژاد.

۸. خانه‌های تاریخی، محمدکاظم ملازاده.

۹. باغ ایرانی (از خیالات تا واقعیات)، محمد نقی زاده.

۱۰. الفن الاسلامی، جورج مارسیه.

۱۱. الفن والمجتمع، هربرت رید.

۱۲. مجموعه مقالات اسلام و ایران؛ بررسی تاریخی، حسن حضرتی.

۱۳. هنر اسلامی، ارنست کونل، ترجمه هوشنگ طاهری.

۱۴. تاریخ هنر اسلامی، کریستین پرایس، ترجمه مسعود رجب‌نیا.

۷. تاریخ، فرهنگ و تمدن از منظر امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی

History, Culture and Civilization in the Perspective of Imam Khomeini & the Supreme Leader

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: کلیات تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	نوع واحد: نظری

اهداف درس: آشنایی با اراء بنیان‌گذار جمهوری اسلامی و نیز رهبر معظم انقلاب در زمینه تاریخ و فرهنگ و تمدن اسلامی.
اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. دیدگاه مرحوم امام خمینی را در زمینه تاریخ و فرهنگ و تمدن بیان کند.
۲. دیدگاه رهبر معظم انقلاب در زمینه تاریخ و فرهنگ و تمدن را توضیح دهد.
۳. تفاوت این دیدگاه‌ها را با دیدگاه‌های رایج در این باره بر شمارد.

سرفصل‌های درس:

۱. چیستی و ماهیت و هدف تاریخ از منظر امام و رهبری
۲. تاریخ در طبقه بندی علوم
۳. چیستی و ماهیت فرهنگ، تهاجم و تبادل فرهنگی،
۴. سبک زندگی و فرهنگ؛ فرهنگ جهادی و...
۵. چیستی و ماهیت تمدن
۶. ویژگی‌های فرهنگ و تمدن اسلامی
۷. عوامل رکود و انحطاط تمدن اسلامی
۸. تمدن نوین اسلامی، چیستی، الزامات
۹. فرهنگ و تمدن غرب، ویژگی‌ها، تفاوت‌ها با فرهنگ و تمدن اسلامی
۱۰. الزامات ارائه درس تاریخ در دانشگاه‌ها

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
 - گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
 - ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. صحیفه نور.
۲. مجموعه فرمایشات رهبری درباره فرهنگ و تمدن و تاریخ.
۳. فرهنگ در منظر مقام معظم رهبری، امیر سیاهپوش، علی آقابور.
۴. دغدغه‌های فرهنگی، متن و شرح یکی از بیانات مقام معظم رهبری درباره فرهنگ و هنر و نسبت آن با انقلاب اسلامی.
۵. منشور فرهنگ از دیدگاه مقام معظم رهبری، محمد حسن جعفر زاده.
۶. نکته‌های ناب، گزیده فرمایشات رهبری در باره فرهنگ و تمدن (شماره ۵).
۷. تمدن اسلامی بیانات رهبر معظم انقلاب، نشر مؤسسه شهید کاظمی.
۸. روشنای علم، مؤسسه پژوهشی فرهنگی انقلاب اسلامی.

۸. تاریخ تحلیلی امویان و عباسیان

Umayyad and Abbasid periods

تعداد واحد، ۲ واحد	نوع درس، اختیاری
پیش‌نیاز، ندارد	نوع واحد، نظری

اهداف درس: بررسی و تحلیل مهم‌ترین تحولات سیاسی، اجتماعی در دوره امویان و عباسیان و وضعیت فرهنگ و تمدن در این دوره (۴۱ - ۶۵۶ ق)

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو قادر به بررسی و تحلیل امور ذیل باشد:

۱. زمینه‌های دستیابی به قدرت را از سوی امویان و عباسیان
۲. روند تبدیل خلافت به سلطنت و پیامدهای آن
۳. تاریخ تحولات سیاسی این دو دوره
۴. بحران‌ها و قیام‌های مختلف، انگیزه‌ها، اهداف و نتایج آنها
۵. کلیاتی درباره فرهنگ و تمدن در این دو دوره را بداند.

سرفصل‌های درس:

الف) دوره امویان

۱. بررسی زمینه‌های دستیابی امویان به قدرت.
۲. تبدیل خلافت به سلطنت.
۳. کیفیت انتقال حکومت از سفیانیان به مروانیان.
۴. سیاست ملک‌داری امویان.
۵. فتوحات در عصر اموی و پیامدهای آن.
۶. نهضت تعریب.
۷. بحران‌ها و قیام‌های ضد اموی (شیعی و غیرشیعی).
۸. زمینه‌ها و علل سیاسی، مذهبی و اجتماعی انحطاط و فروپاشی امویان.
۹. فرهنگ و تمدن در دوره امویان.

ب) عباسیان

۱. بررسی روند شکل‌گیری خلافت عباسی.
۲. اعصار چهارگانه خلافت عباسی و ویژگی‌های هر دوره.
۳. مناسبات عباسیان با دولت‌های نیمه مستقل و مستقل مسلمان.
۴. مناسبات عباسیان با دولت‌های غیراسلامی (امپراتوری بیزانس و...).

۵. قیام‌های ایرانیان بر ضد عباسیان (انگیزه‌ها، اهداف و پیامدها).
۶. قیام‌های سادات علوی بر ضد عباسیان.
۷. بررسی علل و عوامل تجزیه خلافت عباسی.
۸. چگونگی سقوط بغداد، علل و پیامدهای آن.
۹. کلیاتی درباره فرهنگ و تمدن در عصر عباسی.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
 - گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
 - ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
 - تحقیق پایانی
 - آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. تاریخ یعقوبی، احمد بن ابی‌یعقوب.
۲. الاخبار الطوال، ابوحنیفه دینوری.
۳. تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری.
۴. مروج الذهب، علی بن الحسین مسعودی.
۵. التنبيه والاشراف، علی بن الحسین مسعودی.
۶. تجارب الامم، ابوعلی احمد بن محمد مسکویه رازی.
۷. تاریخ الخلفاء، عبدالرحمن سیوطی.
۸. الفخری فی آداب السلطانیة، ابن حلقطقی.
۹. الوزراء والکتاب، جهشیاری.

۱۰. الکامل فی التاریخ، ابن اثیر.
۱۱. البدایه والنهایه، ابن کثیر.
۱۲. تاریخ ابن خلدون.
۱۳. النزاع والنخاصم، مقریزی.
۱۴. الامامة والسیاسة، ابن قتیبه دینوری.
۱۵. تاریخ خلافت عباسی از آغاز تا آل بویه، سید احمد رضا خضری.
۱۶. تاریخ الاسلام السیاسی والدینی والثقافی والاجتماعی، حسن ابراهیم حسن.
۱۷. دولت امویان، محمد سهیل طقوش.
۱۸. دولت عباسیان، محمد سهیل طقوش.
۱۹. امویان نخستین دودمان حکومت گر در اسلام، جerald هاوتینگ، ترجمه عیسی عبدی.
۲۰. امویان، یوسف العث.
۲۱. عوامل سقوط و فروپاشی بنی امیه، بنت الزهرا وفا.
۲۲. آل بویه، علی اصغر فقیهی.
۲۳. تاریخ اسلام کمبریج.
۲۴. سلسله های اسلامی، کلیفورد ادموند باثورث.
۲۵. عباسیان از بعثت تا خلافت، محمد الله اکبری.
۲۶. علل و عوامل تجزیه خلافت عباسی، سید احمد رضا خضری.
۲۷. تمدن اسلامی در عصر عباسیان، محمد کاظم مکی.
۲۸. تمدن اسلامی در عصر امویان، محمد کاظم مکی.
۲۹. اخبار الدولة العباسیة، ناشناس، به کوشش عبدالعزیز الدوری.
۳۰. الحضارة العباسیة، خازن ولیم.

۹. تاریخ فرق و مذاهب اسلامی

istory of Islamic sects and schools of thought

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: شناخت تاریخ ملل و نحل و مذاهب کلامی - فقهی اسلامی، زمینه‌های شکل‌گیری فرقه‌های اسلامی و عقاید اساسی آنها.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. تاریخ فرق و مذاهب اسلامی را بشناسد.
۲. زمینه‌ها و عوامل شکل‌گیری فرق و مذاهب را بیان کند.

سرفصل درس:

۱. مفاهیم و اصطلاحات فرق، مذاهب، ملل و نحل و....
۲. بررسی زمینه‌های پیدایش اولین فرقه‌ها در عالم اسلام.
۳. مطالعه عقاید کلامی شیعه، اهل سنت، خوارج، مرجئه، معتزله و اشاعره.
۴. سیر و چگونگی شکل‌گیری علم کلام در عالم اسلام و معرفی بزرگترین متکلمان مسلمان.
۵. بررسی پیدایش فرقه‌های زیدیه، اسماعیلیه، غالیان و عقاید آنها.
۶. بررسی مذاهب فقهی (امامی، حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی، زیدی، اسماعیلی، اباضی، ظاهری).
۷. بررسی فرقه‌های جدید در عالم اسلام (وهابیت، شیخیه، بابیه، بهائیه و...).
۸. عوامل پیدایش غلو، مصادیق آن، فرقه‌های غالی، اهداف غلات، نقش تخریبی غلات در مجموعه فرهنگ و تمدن اسلامی.
۹. نقش فرقه‌ها در تحولات سیاسی.

روش آموزش:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط (کلام اسلامی، نورالسیرة ۲)
- اینترنت

روش سنجش:

ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. بحوث فی الملل و النحل، آیت‌الله سبحانی.
۲. فرق الشیعه، نویختی.
۳. المقالات و الفرق، سعد بن عبدالله اشعری قمی.
۴. الفرق بین الفرق، بغدادی.
۵. الملل و النحل، شهرستانی.
۶. اوائل المقالات، شیخ مفید.
۷. خوارج در تاریخ اسلام، یعقوب جعفری.
۸. تاریخ المذاهب الفقهیه، ابوزهره.
۹. آشنایی با فرق تشیع، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.
۱۰. آشنایی با فرق تسنن، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم.
۱۱. فرقه‌های اسلامی در شام در عصر اموی، حسین عطوان، ترجمه حمیدرضا شیخی.
۱۲. فرق و مذاهب اسلامی، رضا برونجکار.
۱۳. تاریخ فرق اسلامی، حسین صابری.
۱۴. تاریخ شیعه و فرقه‌های اسلام تا قرن چهارم هجری، محمد جواد مشکور.
۱۵. فرهنگ فرق اسلامی، محمد جواد مشکور.
۱۶. فرقه‌های اسلامی و مسئله امامت، ناشی اکبر.
۱۷. درسنامه تاریخ و عقاید اسماعیلیه، مهدی فرمانیان.
۱۸. درسنامه تاریخ و عقاید زیدیه، مهدی فرمانیان و سید علی موسوی نژاد.
۱۹. غالبان: کاوشی در جریان‌ها و برآیندها، نعمت‌الله صفری فروشانی.
۲۰. سه گفتار در غلوپژوهی، جويا جهانبخش.
۲۱. تاریخ غلو تا پایان غیبت صغری، یداله حاجی‌زاده.
۲۲. خاستگاه تشیع و پیدایش فرقه‌های شیعی در عصر امامان، علی آقا نوری.

۱۰. علوم حدیث و رجال و کاربرد آن در تاریخ

Hadith biographical sciences and their application in history

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: جبرانی
پیش‌نیاز: ندارد	نوع واحد: نظری

اهداف درس: آشنایی با مباحث علم حدیث و اصطلاحات آن و کاربرد آن در تاریخ.

اهداف رفتاری: در پایان درس دانشجو بتواند:

۱. اصطلاحات رایج در دانش علم حدیث را بدانند.
۲. توانایی استفاده از علم حدیث را پیدا کنند.
۳. توانایی کاربرد علم حدیث را در سنجش روایات تاریخی پیدا کنند.

سرفصل‌های درس:

الف) علم درایه

کلیات: تعریف علم درایه، پیشینه تاریخی و معرفی مهم‌ترین منابع.

۱. مباحث درون حدیثی:

- اقسام خبر، خبر واحد و شرایط اعتبار آن، اقسام خبر واحد و خبر متواتر (تعریف و شرایط اعتبار).

- اصطلاحات مشترک (مسند، متصل و...).

- اصطلاحات مختص حدیث ضعیف (ضعیف، موقوف، مقطوع و...).

۲. مباحث برون حدیثی (تحمل حدیث و شرایط آن: سماع، قرائت و...).

۳. شرایط قبول روایت (اسلام، عقل، بلوغ، ایمان، عدالت و...).

۴. آداب نقل حدیث، ترجمه، نقل به معنا و تقطیع حدیث.

ب) رجال الحدیث

کلیات: تعریف علم رجال، موضوع و مسائل آن، تاریخچه و معرفی مهم‌ترین منابع درسی رجال.

۱. الفاظ دال بر توثیق، مدح و ذم، جرح و تعدیل.

۲. توثیقات خاص، توثیقات عام (اصحاب اجماع).

۳. آشنایی با اهم منابع رجالی شیعه و سنی.

۴. چگونگی بررسی سند و شیوه مراجعه به منابع رجالی (با ذکر چند مثال).

ج) فقه الحدیث

۱. مبانی و ضوابط فهم حدیث.

۲. معیارهای نقد حدیث (عدم مخالفت با قرآن و...).

د) روش‌های کاربرد علم الحدیث در تاریخ

۱. منابع تاریخی با روش روایی.
۲. کاربرد سنجه‌های علم درایه و رجال در روایات تاریخی.

روش آموزش:

- ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:
- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس
- تحقیق پایانی
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. اصول الحدیث و احکامه فی علم الدرایه، جعفر سبحانی.
۲. کلیات علم رجال، جعفر سبحانی.
۳. اصول علم الرجال، عبدالهادی فضلی.
۴. البدایه فی علم الدرایه، شهید ثانی.
۵. الفوائد الرجالیة، علی حسینی صدر.
۶. الموجز فی علم الرجال، علی مشکینی.
۷. الوجیزة فی علم الدرایه، شیخ بهایی.
۸. علم الحدیث؛ پژوهشی در مصطلح الحدیث یا علم الدرایه، سید رضا مؤدب.
۹. علم الحدیث و درایه الحدیث، کاظم مدیر شانه‌چی.
۱۰. علوم الحدیث، صبحی صالح.
۱۱. معجم رجال الحدیث، سید ابوالقاسم خویی.
۱۲. مقیاس الهدایه فی علم الدرایه، عبدالله مامقانی.
۱۳. منطق فهم حدیث، سید کاظم طباطبایی.
۱۴. روش‌شناسی نقد احادیث، علی نصیری.

۱۱. زبان خارجی تخصصی

Specialized English Language

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش‌نیاز: -	نوع واحد: نظری

اهداف درس: ایجاد مهارت در قرائت و ترجمه و نیز مهارت‌افزایی دانشجویان در بهره‌برداری از منابع خارجی منتخب خود.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو بتواند:

۱. متون خارجی را به‌طور نسبی بخواند.
۲. از فنون ترجمه در برگردان متون خارجی استفاده نماید.

سرفصل‌های درس:

برگزیده‌ای از مدخل‌های مرتبط با تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی در کتب مرتبط با زبان انتخابی دانشجو.

روش آموزش:

۱. خواندن و فهمیدن متون در کلاس
۲. ترجمه مقاله کوتاه در خارج از کلاس
۳. مقابله ترجمه مقاله دانشجویان کلاس

ابزارهای کمک آموزشی:

- رایانه و نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش:

- ترکیبی از روش‌های زیر، به تشخیص استاد:
- ارزیابی شرکت در کارگاه
- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. با توجه به زبان انتخابی دانشجو توسط استاد مربوطه معرفی خواهد شد.

۱۲. کارگاه روش تدریس

Research Method Workshop

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش نیاز: صلاحیت‌های مدرسی و روش تدریس انقلاب اسلامی	نوع واحد: عملی

هدف درس: آشنایی با تجربیات تدریس و دستیابی به مهارت تدریس.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو باید بتواند:

- طرح درس را ارائه و یک کلاس فرضی اداره کند.

سرفصل‌های درس:

۱. انتقال تجربیات تدریس دروس معارف از سوی اساتید با تجربه

۲. ارائه طرح درس

۳. ارائه کلاس‌های فرضی

۴. حضور حداقل سه جلسه در کلاس‌های دروس معارف در دانشگاه‌ها

روش آموزش:

- به شکل گارگاهی و نیز شرکت در کلاس‌های دروس معارف

ابزارهای کمک آموزشی درس:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش درس

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارائه طرح درس

- ارزیابی ارائه کلاس فرضی

- ارائه گزارش از کلاس دروس معارف

۱۳. مخاطب‌شناسی ارتباط با تأکید بر دوره جوانی

Communication Linguistics with a Focus on Youth Age

نوع درس، اختیاری	تعداد واحد، ۲ واحد
نوع واحد، نظری	پیش نیاز، ندارد

هدف درس: آشنایی با نظریه‌ها، نقش و مهارت‌های ارتباط و رشد در دوره جوانی.

اهداف رفتاری: در پایان این درس دانشجو باید بتواند:

۱. نظریه‌ها، نقش و مهارت‌های ارتباط را تبیین کند.
۲. ویژگی‌های رشد دوره جوانی را تشریح کند.
۳. انواع ارتباطات و آسیب‌های آن را بیان نماید.

سرفصل‌های درس:

۱. مفهوم‌شناسی ارتباط.
۲. نظریه‌های ارتباطات انسانی.
۳. نقش ارتباط در رشدیافتگی شخصیت جوان.
۴. مهارت‌های ارتباط (مدیریت ارتباط).
۵. آسیب‌شناسی ارتباط.
۶. ارتباط‌های مجازی.
۷. ارتباط‌های نابهنجار.
۸. رشد دوره جوانی و ویژگی‌های مهم این دوره.
۹. ارتباط و قوانین ارتباط از دیدگاه اسلام.

روش آموزش درس:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- آموزش استادمحور
- گفتگو بر اساس منابع از پیش معرفی شده
- ارائه سمینار توسط دانشجویان

ابزارهای کمک آموزشی درس:

- نرم افزارهای مربوط
- اینترنت

روش سنجش درس:

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی ارائه سمینار در کلاس

- تحقیق پایانی

- آزمون کتبی

منابع پیشنهادی:

۱. ارتباط موفقیت آمیز با دیگران، اندرو رایت، ترجمه بهناز پیاده.
۲. کلید طلایی ارتباطات، کریس کول، ترجمه محمدحسن شجاعی فرد.
۳. مهندسی رفتار ارتباطی (بین شخصی و درون شخصی)، نیما قربانی.
۴. ارتباط‌شناسی (ارتباطات انسانی میان فردی، گروهی، جمعی)، مهدی محسنیان‌راد.
۵. روان‌شناسی و ارتباط، جرج آرمیتیج میلر، ترجمه محمدرضا طالبی‌نژاد.
۶. مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی، اوئن هارجی، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروزبخت.
۷. روان‌شناسی اجتماعی با نگرش به منابع اسلامی، مسعود آذربایجانی و همکاران.
۸. روان‌شناسی و تبلیغات با تأکید بر تبلیغ دینی، محمد کاویانی.

۱۴. کارورزی تدریس

Research Method Workshop

تعداد واحد: ۲ واحد	نوع درس: اختیاری
پیش نیاز: ندارد	نوع واحد: عملی

هدف درس: آشنایی با شیوه تدریس و دست‌یابی به مهارت تدریس.

اهداف رفتاری: در پایان این درس از دانشجو انتظار می‌رود:

- توانایی عملی برای تدریس دروس معارف را کسب کند.

سرفصل‌های درس:

۱. حضور یک ترم در یک کلاس از دروس معارف اسلامی در دانشگاه‌ها متناسب با رشته
۲. شرکت در جلسات درس و آشنایی با شیوه تدریس استاد و ارائه گزارش
۳. برگزاری حداقل دو جلسه درس زیر نظر استاد

روش آموزش:

- به شکل گارگاهی و شرکت در کلاس‌های دروس معارف

ابزارهای کمک آموزشی درس:

- نرم افزارهای مربوط

- اینترنت

روش سنجش درس

ترکیبی از روش‌های زیر به تشخیص استاد:

- ارزیابی از طرح درس ارائه شده

- ارائه گزارش از کلاس درس معارف

- ارزیابی از ارائه درس توسط دانشجو

اساتید و صاحب‌نظرانی که در تدوین سرفصل‌های رشته «تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی» مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه معارف اسلامی نقش داشتند، (به ترتیب حروف الفبا)

ردیف	نام و نام‌خانوادگی	رتبه علمی	دانشگاه محل خدمت
۱.	مرحوم دکتر ایینه‌وند	استاد	انستگاه تربیت مدرس
۲.	دکتر علی بیات	دانشیار	دانشگاه تهران
۳.	دکتر فاطمه جان‌احمدی	دانشیار	دانشگاه الزهراء <small>علیها السلام</small>
۴.	حجت‌الاسلام دکتر محمدرضا جباری	دانشیار	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی <small>علیه السلام</small>
۵.	حجت‌الاسلام دکتر یدالله حاجی‌زاده	استادیار	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی
۶.	دکتر محمدحسین دانشکیا	استادیار	دانشگاه معارف اسلامی
۷.	دکتر سید محمود سامانی	استادیار	دانشگاه معارف اسلامی
۸.	دکتر نعمت‌الله صغری‌فروشانی	دانشیار	جامعة المصطفی العالمیة
۹.	دکتر سید ضیاء‌الدین میرمحمدی	استادیار	دانشگاه معارف اسلامی
۱۰.	دکتر محمد نصیری	استادیار	دانشگاه تهران

